ERDÉSZETI LAPOK

az országos Erdészeti-Egyesület

KÖZLÖNYE.

Nyolczadik évfolyam. VIII. és IX. füzet. Augusztus és September 1869

Vihar okozta károk a kőrösmezei m. kir. erdő hivatal kerületében.

A kőrösmezei m. kir. erdőhivatalkerület, az országnak ezen nagyszerü és értékes végvidéki erdeje, melynek erdő kincsei bizonnyára a legközelebbi jövőben nagyobb mérvben emelkedni és az ország javára értékesittetni fognak, — Máramaros megyében a galicziai határszélen 1620—6480 lábnyi magasságban fekszik a tenger szine fölött, és 8½ négyzet mérföldnyi területet foglal el.

Ezen kerület fekvésre nézve nagy üsthöz hasonlit, melyet északnyugot-, nyugot-, délnyugotról, dél- és délkeletről hatalmas havaslánczolat körit; mig a keleti, északkeleti, és északi határ alacsonyabb fekvésü, Galiczia felé mintegy nyilást képező hegyekből áll; a Tisza erede itt lévén, a völgy közönséges értelemben délnyugotnak nyilik, a merre t. i. vize a mélyen kimosott völgyeken lefoly.

Ezen kerület kincstári erdőségeinek területe az 1860 évben erdészeti szempontból véghezvitt pontos fölmérés és becslés szerint 48.400 kat. hold lúczfenyves vagy ugynevezett kezelési, és

13.980 hold lomb, nagyobbára bükkes erdőt, tehát összesen 62.380 kat. holdat tesz. —

A jegenyefenyü, juhar, szil és kőrösfa csak tiltul elszórva és alárendelt minőségben fordulnak elő.

A fakészlet a következő:

valamennyi korosztályu fenyü, az őserdőket is beszámitva 1,700,000

lomb-, majdnem átalánosan őserdő és már minden növedék nélkül 1,112.000

összesen 2,812.000

normál öl (á 100 köbláb tömör fatartalom.)

A tartamos évi hozam száz éves fordában:

a fenyőnél	42.200	norm. öl.
lomberdőknél	14.000	„ „
Összesen . . .	56.200	„ „

Megjegyzendő, hogy miután a lomberdők fakészlete nagyobbára növedéknélküli őserdőkből áll, ennélfogva parlagon heverő anyag tőkét képezvén, kivánatosnak mutatkozik, hogy ezen lombfakészlet aránylag sokkal rövidebb idő alatt használtassék fel, mi által növedékképes állabokat nyervén, nagyobb évi hozam volna elérhető. —

A fenyves erdőknek fentebb kimutatott (42,200n. öl) évi hozama 108.000 db. jó szálfát és fűrészrönkőt, vagyis 34,500 n. öl haszonfát ád; a többi 7700 n. öl tüzifa ekkoron még nem értékesithető.

Habár a bükkös erdőségek jelentékeny terjedelmüek és fakészletük igen nagy, mindazonáltal mostanig csak csekély, t. i. a helyi szükséglet fedezésére megkivántató részük használtathatott föl, a mi évenként alig éri el a 6000 n. ölet.

Az itt fönnálló szálfa- és fűrészrönkő-gazdálkodásnál csak a lúczfenyveseknek van aránylagosan nagy becsük, azért is 90 év óta, — mióta t. i. a fenyvesek kihasználása szabályszerüen történik, a fenyveserdők tisztántartására volt irányozva minden törekvés, s igy minden azokban előforduló lombfa csak gyom gyanánt tekintetvén a lehetőségig kiirtatott.

Szabályszerü szálfavágások az 1860-ik évig csupán a fenyves őserdőkben történtek, melyek nagyobbára lombfákkal elegyesek; s minthogy ezek kevesebb szálfát adnak az évi hozam

fedezésére, nagyobb területeket kelle azokból levágni: ennélfogva ezen ősfenyvesek most már nagyon ki vannak használva, s igy a hátralévő maradvány csak 5800 holdnyira megy.

Miután az évenkénti szálfa vágásokból minden ép, egyenes szálfának és fűrészrönkőnek alkalmas fa kivágatott, a többi e czélra nem alkalmatos egyes fák és facsoportok — melyek az ilyen őserdőkben az összes fatömegnek átlagosan felét teszik, — mind addig állva maradnak a vágástéren, mig jó magtermő év be nem következik, a mikor ezen használhatlan állab maradványok letaroltatnak, s a helyszinén maradnak, s ekként gyorsabban, — még pedig pénzbeli áldozattal, — az enyészetnek adatnak át; a miből látható, hogy még ezen kerület ben is léteznek oly fatömegek, melyeknek értéke negativ.

Ily letarolások alkalmával egyszersmind a fiatal lombfák, melyek mindenütt előtünnek, természetes termőhelyüket akarván elfoglalni, kivágatnak, és mintegy kigyomláltatnak.

Ezen tarvágások nyujtják az egyetlen eszközt, mely által kevés költséggel és biztosan lehet tiszta fenyves állabokat felujitani. Szabályszerüldg felujitott állabok még csak 9 év óta használtatnak, melyek ámbár az őserdőkkel összehasonlitva kevesebb fűrészrönkőt, de holdanként háromszor annyi szép, egyenes növésü (mintegy 300 db.) szálfát adnak.

Ily módon ezen kerületben is a legszebb és zárt fenyüállabok lettek felnövelve, és csupán az lett volna még kivánatos, hogy korszakonként a vigályitás is megtörtént volna.

Minthogy azonban a véknyabb fák kelendősége az erdőkben lévő roppant készlethez képest csekély volt, és csak annyira terjeszkedhetett ki azoknak használata, a mennyi az ugynevezett apróbbanyagok, u. m. szarufák, evezőrudak, hevederek, csáklyarudak stb. szükségletét fedezé; és minthogy ezen faanyagokat minél olcsóbban kelle előállitani: csak néhány alantabb, és az uszapatakok közelében fekvő erdőrészek vétettek vigályitás alá.

A második fordában lévő, vagyis a felujitott fenyves

állabok jobbadán rendkivül sugár és jó növésüek, és itt kiemelendő, hogy az erdészeti felmérés és becslés alkalmával jókora terjedelmü 60—70 éves állabok találtattak, melyekben a valóságos év- és holdankénti növedék 2—2½ n. ölre ment, a mi az igen kedvező termőhely, de különösen a talaj rendkivüli őserejének eredménye.

Az egész kerület és különösen a fenyves erdőrészek igen elönyös fekvésüek, — valamennyi uszapatak Kőrösmező helységében, s egyszersmind a m k. erdőhivatal szeme előtt folyik össze. A tutajozás 6 uszagát segélyével történik, melyek összesen 50,000 köbölnyi vizet képesek fölfogni.

A fenyveseket mult évben szélvész dulta fel.

A romboló vihar 1868. évi deczember 27-kén szokásos modorában nyugot felől jött, és mindannak daczára, hogy az egész kerület nyugoti és délnyugoti oldalain 5400 láb tengerfeletti magasságu havasok lánczolata, mint hatalmas bástyafalak által van köritve, melyekről a természetszerü védelem feltételezhető volt, — a vihar mégis leirhatlan erővel nyomult az egyes havasok csucsai között be, és az akkori huzamosabban tartott esőzés következtében föllágyult talajon a legszebb, sürü, diszes fenyüállabok roppant területeit dönté halomra, oly szabálytalanul, hogy a földviszonyokhoz képest a döntött állabok épen ugy föl-, mint lefelé fekszenek.

Ki lett itt döntve egyaránt az ős- és növelt fenyves, vigályitott és nem vigályitott, tiszta fenyü állabok ugy mint a bükkösökben előforduló fenyü csoportok, továbbá, a hol a havasi véderdő meghagyatott, vagy a hol az hiányzik, öreg és fiatal, zárt és ritkás, magas fekvésü vagy a völgy aljában lévő; és az a legsajátságosabb: hogy ezen széldöntések a keleti és északkeleti hegyoldalak legalsóbb részein, melyek még az emlitett havasláncolatok által is védelmezve vannak, fordulnak jobbadán elő, s egészen a völgy aljáig terjeszkednek; továbbá az, hogy szomszédos máramarosi kincstári erdős[illegible]k

csak csekély kárt szemvedtek, mig ellenkezőleg a szomszédos „Nadworna“ nevü galicziai uradalomban, állitólagosan 10.000 holdnyi szálas erdő döntetett ki. —

A kőrösmezei kerületben lévő némely széldöntésekben gyakran mindenféle irányban, keresztül kasul fekszenek a szálfák, ugy, hogy ebből a szélvész forgó, kerengő természetére és irányára követheztetni, sőt sok szálfa csucsával nyugotfelé van döntve; ezek valószinileg egyes facsoportok hirtelen kidőlése által jöhettek vagy tolattak ily helyzetbe.

Ezen zürzavarnak, mint egy rémitő eröszakkal dühöngő szélvész eredményének megtekintése után, mely (hiteles fültanuk nyilatkozata szerint szörnyü zaj és robajjal) százezerekre menő szálfát döntött le és tört össze, — el kell ösmerni, hogy minden a széldöntés és törés elháritására szolgáló erdőgazdasági szabálynak gondos figyelembevétele sem nyujtott volna eszközöket a széldöntésnek és töréseknek ezen különleges esetben való elháritására.

Folyó évi februárban a kedvező idő alkalmat nyujtott arra, hogy több szabadon álló magaslat megmászatván, onnan a széldöntések és az egész kár megtekintethessék.

A létező pontos állabtérképek segélyül vételével, melyeken a hegyélek, vizválasztóvonalak, folyók és patakok berajzolvák, a széldöntések terjedelme lehető legpontosabban a térképekbe rajzoltatván, ugy területük, mint fakészletük, — mégpedig a rendelkezés alatt lévö állableirás és becslési munkálat segélyével kiszámittatott.

A minek következő eredménye volt:

Ledöntetettt . .	1063 hold	őserdő,	
felujitott fenyvesek	2863 h.	989 h.	80-100 éves állabok.
		1410 h.	60- 80 „ „
		378 h.	40- 60 „ „

86 h. — 40 éves állabok.

Összesen 3926 hold á. 1600□°

A széldöntésekben lévő oly fák száma, melyek szálfák és fűrészrönkök gyanánt fölhasználtathatnak,

az őserdökben . . . 78.600 darab.

az ujbolitott állabokban . . 624.000 darab.

Összesen 702.600 darab.

Azonkivül még 730.000 darab szálfa döntetett ki, melyek azonban csak véknyabb anyagok készitésére alkalmatosak. —

A hasonlóképen kidöntött hasznavehetlen selejtes fák száma 150000 darabra megy, be nem számitva a sok kitört bükkfát.*) —

A fentebb kimutatott széldöntések területe 3926 hold, ezen hivatalkerület összes kezelési fenyves erdejének egy tizenketted részét teszi. —

A kidöntött őserdőkben kiváltképen igen sok oly fa létezik, melyek hidgerenda, fűrészrönkő és különösen értékes szerszámfák készitésére alkalmatosak. —

Mostanig a kőrösmezei erdőhivatal kerületében évenként csak 40-50 ezer szálfa és fűrészrönkő termeltetett és szállittatott le, csupán egyszer hágott az évi termelés 70.000 darabig, —

Az 1868 évben azonban a szálfák iránti elénkebb és sürgős kereslet következtében jelentékeny számmal nagyobb termelés vált szükségessé, és 113.000 darab szálfa és fűrészrönkőt ért el, a melyek épen a legutóbbi tél folyamában lecsusztatás, vontatás és fölmáglyálás alatt voltak, s még ez év folytán lettek volna leszállitandók. —

Igy tehát már az 1868-évi fatermelés kiszállitására is, a munka- és vizerők különös és jelentékeny szaporitása szükségeltetik; ezen széldöntések rendkivüli eseménye és a kidöntött 702.000 darab szálfának, valamint az apróbb anyagoknak meg-

*) A bükkfát nem döntötte a szél?

mentése hasonlóképen rendkivüli eszközöket igényel, miért is eddigelé a következő rendelkezések tétettek:

1. A szükséges vizierő, illetőleg az uszavizek hosszabb tartamának elérése tekintetéből egy bővizű és a czélnak leginkább megfelelő mellékvölgyben egy 7-ik uszagát épittetik, a lehető leggyorsabban: ez 20.000 ftnyi költséget igényel.

2. A többi kincstári erdőkerületekben az 1869-ik évi fatermelés korlátozva leend, és a lehető legkevesebbre fog leszállitattni, hogy innen a munkások legnagyobb része az 1869, 1870 és 1871-ik években Kőrösmezőre utaltatván, ott a fa feldolgozásánál, de kiváltképen a tutajozásnál alkalmaztathassanak.

Erdőmunkásokat Galliczióból áthozni szintén szükséges.

3. Hogy a döntött fák elkerülhetlenül szükséges hántása kiterjedetebb mértékben történhessék, a mi amugy sem maradhat el, mert különben igen sok fa korhadásba menne át, és azonfelül a szomszédos élő fák is a szú áldozataivá válnának, és hogy ezen munkák azonnal a jelentkező válalkozóknak átadathassanak a kéreg hántási árak átalánosan szabattak meg.

Tekintettel léven azon körülményre, hogy a széldöntésekben lévő zürzavarból minden egyes szálfa kiszabaditandó és hogy az itteni munka a rendes szabályszerü vágási munkákkal hasonlitva sokkal nehezebb, továbbá hogy az áraknak egyszersmind kecsegtetőknek kell lenni, mert épen a kéreg lehántásától függ a fák megmenthetése: a következő árak hagyattak jóvá:

Kérgezésért (?) az öserdőkben 34 kr. dbonként.
„ a felujított állabokban 28 kr.
Hántásért az őserdőkben 26 kr. darabonként.
„ az újbolitott allabokban 20 kr. daraboként.

Ezen munkához tartozik a fák csúcsainak levágása, azok

legallyazása és oly előkészitése, mely által a szálfák a következő lecsusztatás és vontatásra jól és alkalmatosan legyenek elhelyezve.

4. Igen hathatós eszköz az átalánybéreknek kivételes szokásba hozatala valamennyi munkáért, u. m. levágás, kérgezés vagy hántás, lecsucsozás és gallyazás, megforditás, előkészités, lecsusztatás, utépités, vontatás, fölmáglyálás, és az osztálybélyeg felsütése, — egyszóval minden munkáért, mely a fának a rakpartokhoz való szállitásáig teljesitendő. Ezen összes munkákért a közönséges vágásokban a következő legnagyobb árak állapittattak meg:

őserdőkben . . .	1 fl. 20 kr.
ujbolitott állabokban . .	— 70 kr.

mert minden egyes munkabérnek a szokásos módon tervek és költségvetések által való részletes kiszámitása csak káros hatásu késedelmezést idézett volna elő. —

Ezen felől az egyes vágási munkák összesitésénél minden egyes munka gyorsabban követi a másikat, a vállalkozó könnyebben segit magán, az egyes munkák olcsóbban és biztosabban történnek, mint a közönséges elkülönitésnél, a hol gyakran az egyik vállalkozó a másikat hatráltatja.

Már maga a széldöntések feldolgozása sokkal nehezebb, mint a rendes vágásoké, a hol a munkás minden fát ugy dönt le, a mint az a további munkára, u. m. lebocsátás és lecsusztatásra legalkalmatosabb. Már ez oknál fogva sem lehetett a szokásban lévő költségvetési árakhoz alkalmazkodni, mint hogy ez által a feldolgozás létrejötte kétségessé lett volna. —

5. Waidhofenben az Ybbs folyón gyakorlatban lévő tutajozási módot kiserletkép folytatni itt is igen kivánatos volna, hogy azt biztosan alkamazni lehessen, miután ez iránt a mult évben a szomszédos királymezei erdőhivatali kerületben

tétettek kisérletek, melyek csak az usza folyó hiányos szabályozása miatt nem mutathattak fel kellő sikert.

Bátor leszek ezen új tutajozási kisérleteket annak idején nyilvánosságra hozni, ami mostanig is csupán azon okból maradt el, mert azon nézet jútott érvényre, hogy előbb egy egészen kielégitő eredményt kell bevárni.

A széldöntések gyorsabb feldolgozása és áruba bocsátása végett tett egyéb intézkedések helyi természetüknél fogva kevésbé érdekesek.

A széldöntések feldolgozásának sorrendjét illetőleg megjegyzendő, hogy legelőször kiváltképen a fenyves őserdők veendők munkába, melyekben a fák feldolgozása 2-év alatt megtörténhetik, minthogy az ezen időre, és ezen famennyiségre szükségelt erdei rakpartok terjedelme elégséges. —

A ledöntött újbolitott állabokból egyeszersmind amennyi lehetséges lesz feldolgozás alá fog vétetni, a közelebb fekvö részek előbb kerülvén munka alá.

De oly nagy mennyiségü szálfa lerakására, a kellő terjedelmü rakpartok vagy hiányzanak, vagy pedig nincsenek a szükséghez képest szétosztva, pedig oda is kell törekedni, hogy tekintettel lévén a vízerőkre, a tutajozás ne legyen tulságos nehézségekkel egybekapcsolva.

Ennélfogva szükséges, hogy a hántott vagy lekérgezett szálfák jelentékeny része a széldöntések területén, száraz szellős helyeken addig maradjon, míg a völgyben az uszapatakok mellett lévő rakhelyekről a régibb fák tova szállittatván hely nyílik újabb szálfák oda máglyálására.

A kimutatott valóságos széldöntéseken kivül még az azok területén és mellettük levő sok egyes, kisebb nagyobb terjedelmü csoportok, továbbá egyes erdőrészek, melyek a széltől megkiméltettek, az állabok szükséges kiegyenlitése tekintetéből szintén feldolgozandók.

A vihar okozta nagy kárral szemben csak azon egyetlen

körülmény nyujt vigaszt, hogy a szálfák tulnyomó száma csak kidőlt és nem tört le, úgy hogy gyökérzetük egyrésze — habár többé kevesbbé megis sérült — még a földben van, s igy remélhető, hogy a kidőlt szálfák egyrésze még egyszer hajtani fog, és hogy azok általános és rögtöni kiszáradása valószinüleg egyszerre nem fog történni.

Erre nézve különben már e nyár folytán a széldöntések szemmeltartása által bizonyosságot lehet szerezni.

Ezen körülmény szintén okozója volt, hogy a széldöntések ezen vázlatának köztudomásra hozatalával késedelmeztem, minthogy czélom volt ez irányban is határozott adatokat gyüjteni.

Ezen lapok f. e. IV. füzetében hozzám intézett becses felszóllitásnak engedve, közlém a kőrösmezei széldöntések ezen rövid és hiányos vázlatát, azon megjegyzéssel, hogy a 40½ négyzet mértföldre terjedő Máramaros megyei kincstári erdőségek felmérésének és becslésének bevégeztével, mely munkák immár végük felé közelednek, szabadságot veendek magamnak ezen nagybecsü erdőségekről, s különösen azok kezeléséről és gazdaságáról az „Erdészeti Lapokba" egy kimerető leirást adni*), mely alkalommal reménylem bebizonyithatni, hogy a megye oly erdődus, mint Németország körülbelül Julius Caesar ideje alatt volt. —

M. Szigeten 1869. évi júniusban.

VONDRÁK,
k. erdőrendező.

---

*) Örömmel fogadjuk becses igéretét, de addig is, mig a beváltás ideje megjönne, kérjük lapunkat érdekes közleményeivel gazdagitani, nevezetesen nagy szolgálatot tenne szaktárs erd. közönségünknek, ha a máramarosi fakereskedési viszonyokat körülményesen leirná. Szerk.

Kirándulás Erdélybe.

Irta Illés Nándor.

(Vége.)

A tolyitás.

Hogy az erdő terméneyinek haszonnal való értékesítése főleg olcsó szállitástól függ, — az nem szenved kétséget; hogy minden szállitási módok között a vizen való szállitást illeti meg e tekintetben az elsőség, — azt mutatják tutajozható, vagy úsztatásra alkalmas folyamok környékében fekvő erdőségeink, az ott kifejlett fakereskedés, erdőgazdaság és különösen a jövedelem, melyeket az ily erdőségek fel mutatnak. Példa rá a Garam, és a Vágh völgye.

Miután azonban a vizen való fa szállitás sokféle épitkezéseket (uszagátak, csatornák, gerebek) patak és folyam szabályozásokat vesz igénybe, melyeknek előállitása, valamint jó karban való tartása roppant kiadásokat igényel; s miután ezek következtében a szállitás csak akkor eszközölhető haszonnal, ha ezen költségek nagy fa tömegek között oszlanak meg: minden törekvésnek oda kell irányozva lenni, hogy mennél csekélyeb tőke befektetéssel legyünk képesek a szállitó vonalat felszerelni.

Ezen elvet vévén fel alapul, a tolyitást mint haladást jelezhetjük vizen való szállitási rendszerünkben, még pedig nemcsak azért, mert a fa kiszállitását tetemesen meg könnyiti s ennél fogva az évi szállitási költségek tetemesen leapadnak, hanem főleg azért, mert olcsóbb felszerelést igényel.

Vizen való szállitási rendszerünkben legköltségesebb épitmények az uszagátakon kivül a gerebek (Rechen) *).

Legnagyobb hiba ezeknél az, hogy a leuszott fatömegeket, melyek néha több ezernyi ölet tesznek ki, udvarukba felfogják, s ennek következtében az ugy is megáradott viz előttük feltorló-

*) Gereb v. geréb az akad. szótár szerint vizpartján huzott töltés, gát.

dik s a meggyült fával együtt roppant nyomást gyakorol rájuk; minél fogva az épületnek oly szilárdnak kell lenni, hogy ezen nyomásnak minden alkalommal ellentállani képes legyen. Hogy az ellenállási képességet fokozni kell, — kitünik abból, hogy előre kell arra készülve lennünk, miszerint a rendes olvadási áradáson kivül netalán beálló esőzések a vizállást veszélyesen fölemelhetik. Ily idő beálltával félbe lehet ugyan szakitani az usztatást, de a kiszállitás nem áll annyira hatalmunkban, hogy az usztatással lépést tarthatna; sőt az usztatás bevégeztével is még gyakran tele van a gerebudvar fával, s gyakran veszélyezteti azt a vízár. —

A tolyitás előnye épen abban áll, hogy a gerebudvarban soha sem áll fa, hanem a mint megérkezik, mindjárt a rakhelyre úszik: ott pedig soha veszélyeztetve nem lehet, mert az uszapatak fölösleges viztömege szabadon futhat le a gereb rácsai között; a mi víz pedig a szűk rakcsatornába megy — nem lehet veszélyes, mert nagy téren oszlik el s a kiszedés szervezete is olyan, hogy mennél több fa fekszik a rakhelyen, annál inkább van biztositva (lásd alább).

A tolyitásnál a gereb nem felfogó, hanem elterelő, a kiszállitást pedig maga a viz végezi.

Hogy mily nagy előny az, ha mindig csak elterelő gerebet alkalmazhatunk, — csak azt kell tekintetbe vennünk, hogy az elterelő gerebnek nem kell nagyobb ellentállási képességgel birnia, mint hogy a vizár által el ne sodortassék: a vizár pedig, miután meg nem torlódik, — nem gyakorol nagyobb nyomást reá, mint bár mely híd lábára. A felfogó gereb ellenben, miután az elfolyás csekély, — a föltorlódott fát és tetemes viztömeget kénytelen föltartani, a melynek nyomása megegyezik a gátak falaira ható nyomással, fokozva azonban a viz rohama által.

Hogy a tolyitási rendszer mily csekély ellentállási képességü gerebépitvénynyel elégszik meg, mutatja az is, hogy a ba-

kosgerebek (lásd 1 ábra) a legtöbb esetben kielégitő biztosságot nyujtanak. A Sebes vizén pl. Váralján (Károly-Fehérvár mellett), Péterfalán láttam ily gerebeket alkalmazva, pedig egészen jó eredménynyel. A Sebes vize ott cseppet sem kisebb a Garamnál Breznyó és Brezova között.

A bak három egyenlő hosszuságu gerendából áll, melyek úgy erősittetnek meg egymással, hogy egyenoldalu gulát képezzenek, vagy is hogy a gerendák hossza a kötés ponttól a földig, (ab, ac, ad), s ismét a támpontok távolsága egymástól (bc, cd, db) egyenlő legyen. *)

Az öszekötés keresztül vert fa szög által van eszközölve. A gula éleit v. is vázát képező gerendák biztosság okáért még oldal erősitést is nyernek, (e, f. g.) az egyik oldalon pedig a gerebrácsot hordják. Egy ily bak kerűl (Kudzsiron) 21—25 ftba s a fenyőből készült eltart 5-, a tölgyből készült 10 évig.

A bakok csak az usztatás ideje alatt állanak vízben, azután pedig tüstént kivétetnek s a raktárba tétetnek el. Ez szintén nem megvetendő előny a tartósság emelésére.

Az ismételt fölállitás költségei alig jöhetnek tekintetbe, miután az igen könnyen és hamar megy, ha a munkások be vannak gyakorolva.

Hogy a bak a viz nyomásnak jobban ellentállhasson, a legelől érkező hasábokat e, f, g kötő geredák fölé terhelőnek rakják fel, sőt szükség esetén e czélra követ is használnak. A hol nagy a veszély két sort lehet alkalmazni.

Mindazáltal korántsem akarom a bakos gerebet föltétlenül ajánlani, annál kevésbé, miután az elterelő gereb felépitése szintén nem nagy kiadást igényel, biztosabb, s mindig készen áll.

A mennyire világos a tolyitás elönye a gereb építés egyszerüsége és olcsósága tekintetében, ép oly szembetünő az a fa kiszállitást illetőleg.

---

*) Le vannak irva Gayer erdőhasználattanában is: Die Forstbenutzung von Carl Gayer. Aschaffenburg, bei Carl Krebs.

A tolyitás lényegét sajátképen a kiszállitás módja képezi, a gereb alak csak következmény.

Rendesen a fát ugy szokták kiszállitani, hogy a gerebudvarból csatorna vezet a rakhelyre (a kiszedő csatorna) a melybe annyi fát eresztünk a gerebudvarból, a mennyi benne megfér: a két parton felállitott munkások pedig csáklyával szedik ki a fát s rakják mindjárt ölekbe.

Ennek azonban számos hátránya van, melyek közül legfőbb az, a melyet már fönnebb is kiemeltem, hogy miután a fakiszedés nem tarthat lépést a szállitással, a gerebudvarnak meg kell fával telni: az pedig veszélyt s ennek elharitására költséges biztositási épitkezéseket von maga után.

A tolyitásnál a fa, a mint érkezik, mindjárt a rakcsatornába (kiszedő csatorna) megyen.

A czél az: a fát mielőbb a rakhelyre juttatni, hogy pedig ezt elérni lehessen, a rakcsatorna végét gerebbel zárják el.

E gereb pillanat alatt készen van: egy keresztgerenda, a mely át fekszik a csatornán, egy pár rúd rácsfognak, — s meg van az egész.

Ezen gereb, a mely mint felfogó, vagy is helyesebben rekeszgereb hat, a fával együtt feltorlasztja a vizet, s az két oldalt kiözönleni kénytelen, magával vivén a fát is. A kiözönlő viz lassan lassan elönti a rakhely mélyebben fekvő részeit; hogy azonban azon határok között maradjon, a mint az legczélszerűbbnek mutatkozik, s átalában hogy a mindinkább emelkedő árnak határt lehessen szabni s az érkező fát felfoghassák: a legelőször érkező hasábokat félhold alakban kezdik lerakni, mig valami 3—4′ magas fal nem emelkedik. E félhold alak (nevezzük tolyitófalnak) rakása a rakcsatornától kezdődik, a mint azt a rajzon a nyilak jelzik, még pedig azért igy, mert ott ömlik ki legelőbb a viz, oda érkezik legelébb fa: anyag és védelmi szükség tehát egyiránt utat mutatnak.

A mint terjed a tolyitó fal, terjed a viz is és emelkedik, na-

gyobb lévén a befolyó viz tömege a lefutóénál; a feltolult viztükrön a fa a legtávolabb pontokra uszhat és nagy területen terjedhet el, ugy hogy a tolyitó fal által körülölelt tér megtelhet fával.

Hogy a lefutó viz a rakhelyet ki ne mossa, a tolyitó fal alá pözst szokás rakni, a mely a vizet szétszórván lassu s csöndes lefolyást eredményez.

A tolyitófalon belül a hasábok fejre állittatnak (lásd 4-ik ábra b); ezt azért teszik, mert a viz ha följebb emelkedett, a fekvő hasábokat föl emelte, — ezen rakás mód szerint pedig, miután a hasábok kissé rézsut feküsznek, mennél nagyobb a viztömeg, annál erősebben nyomatnak a tolyitófalhoz s annál nagyobb biztosságot nyujtanak.

A többi érkező fát már most minden rend nélkül hányják fel a leirt rakásokra vagy hagyják azok előtt a mint a viz oda vitte — felhalmozva.

Ha az usztatás be van végezve, (vagy ha áradás jönne), a rakhelyre vezető csatornát elzárják, minek következtében a rakpartról a megtorlódott (erdélyiesen: tolyitott) viz lefolyik és rövid idő mulva a rakhely szárazon áll.

Miután a rakhely külső széle felé bizonyos tér a tolyitó fal rakásánál feltartatott, most oda rakják rendes ölekbe át a fát.

Ugy látszik, mintha e szerint kétszer kellene a fát rakni, de ez nem áll, mert az érkező fából csak a koszorut és a védsort rakják rendszeresen, a többit pedig a hogy jön, s ezt is csak azért, hogy a fa mennél kisebb helyen legyen felhalmozva, hogy rendes rakásnál azután ne kelljen azt oly messzire hordani.

Hasonlitsuk csak össze a két kiszállitási módot:

a régi szerint a kiszedő csatornából egyenkint, üstökénél fogva kell kiszedni a fát s azután vinni messze, a rakhely azon pontjaig, a hol ölbe fog rakatni;

a tolyitás rendszere szerint a fa helyére uszik s csak ideig-

lenesen helyezzük azt el, míg időnk akad rendes ölekbe rakni: a hordást tehát megkiméltük.

Tavaszszal, — midőn olvad a hó, megáradt az uszapatak vize, igyekeznünk kell fánkat mielőbb a vágásból kitakaritani, vizre juttatni; mert tudvalévőleg az usztatás annál olcsóbban esik ki, mennél kevesebbet kellett vízhiánynyal küzdenünk, vagy is mennél inkább használtuk fel a természet által ingyen nyujtott vízbőséget. Lehet-e tehát valami elönyösebb, mintha a rendelkezésünkre álló munkaerőt tulnyomólag a fa vizre szállitására használhatjuk fel, míg aránylag csekély rész azt partra szállitani képes, és távol fejünktől a gond: mi lesz ha vízár jő? Nincs baj! a gereb mindig üres, a víz tehát szabadon folyhat le; szakitani, törni nincs oka; a rakkelyen pedig kárt nem tehet, mert mennél több fa van ott, annál nagyobb az ellentállási képesség; és külö iben is az erő el lévén oszolva, hatásából veszitett. Azon vízár, a mely a tolyasztott fát veszélyezteti, — a legköltségesebb, faragott kőből, lehetőleg szilárdan épitett gerebet fakészletével együtt ugy söpörte volna el, mint a játszó gyermek sárgátját.

Hogy a tolyitási rendszer nagyobb biztosságot nyujt, azt a fennebbiek után be fogja mindenki látni; hogy olcsóbb szállitást eredményez, mutatja minden okok helyett a példa, hogy Kudzsiron az ottani erdésznek (Binder) állitása szerint, a régi rendszer idejében, került egy ől fa usztatása 3½ mértföldre körülbelül 2 ftba, most pedig tolyitással 1 ftba.

Sehol se tünt oly világosan szemembe a tolyitás előnye, mint Kudzsíron. Ott rekesz-gereb van épitve a fa felfogására; bele került pár ezer forintba, most, hogy a tolyitást alkalmazzák a régi gereb elébe elterelő bakosgerebet állitanak fel minden usztatás megkezdésével, hogy a fát egyenesen a rakcsatornába terelje.

A szilárd, ezerekbe került gereb tehát fölösleges, helyét egész biztossággal pár száz forintot érő mozgó gereb helyettesiti.

Igen czélszerü valamit láttam még a kudzsíri farakhelyen. E rakhelynek egyik vége vashengergyárral érintkezik, s annak számára szolgáltatja a fát. Kivánatos volt arról gondoskodni, hogy a tolyitás ideje alatt ne álljon az egész rakhely viz alatt, hogy a gyár fáját folyton hordhassa. E czélra a rakhely közepe táján keresztzsilip van alkalmazva (lásd ábra.) Ha x térre akarják a fát usztatni, a, b zsilipet elzárják, mire nézve ott tiltók (Schützen) vannak alkalmazva; ha pedig y-felé kell a fának menni a és d, z-felé pedig b és d vannak elzárva, minek következtében mögöttük a viz lefut s ott a szükséges munkát végezni lehet*).

Szükségesnek tartom még kétkedők számára megjegyezni: hogy a kudzsiri rakhely talaja sankkal elegyes kavics (csillámpala), vizfelőli oldala valami 5 lábnyira egyszerre lecsapinódik, s hogy ennek daczára a martot nem mossa ki a víz. Nagyobb biztosság okáért azonban most, midőn olcsóbban lehet kapni fuvarost, követ hordat az erdész oda (tanulhatnának tőle sokan), s a partot kőfallal akarja biztosítani és főleg kiegyengetni.

Legtöbben azt fogják ellenvetni a tolyitás ellen, hogy a rakhelyet a viz megrongálja: az elébbiekben felhozottak után azonban ez nem áll, sőt megforditva, a tolyitásnak egyik fő hátránya az, hogy a rakhely talaját feltölti s ennek következtében a vizet évről évre magasabbra kell emelni, hogy a fát kilehessen szállitani.

A feltöltés következtében valamely hely nem lesz ugyan alkalmatlan a tolyitásra, mert a vizet följebbről lehet rája vezetni, hanem még is kiadásokat igényel; szükséges tehát utat módot gondolni ki, hogy a feltöltődés hátránya paralizáltassék. Ezt legczélszerübben ismét magával a vizzel lehetne végeztetni czélszerün alkalmazott zsilipelés segélyével, vagy ha a rakcsa-

*) Átalában az egyes kombináló tehetségének a tolyitás alkalmazásánál bő tér van nyitva, s ügyességétől függ, mennyivel fog a kiszállitás többe, vagy kevesebbe kerülni. —

torna eredeténél homok lecsapoló rácsot (Sandgitter) alkalmaznánk. —

Hátránya továbbá a tolyitásnak az is, hogy a hol állandó szenitést üznek a rakhelyen, a porma (Lösche) évenkint a viz áldozatja lesz, s a szénhelyet évről évre ujra csinálni kell. Mily két hátrány ez, megitélhetni, ha tudjuk, hogy uj szénhelyen, uj porma födény alatt a jöveszték (Ausbringung) kisebb szokott lenni.

Végre még azt fogják némelyek a tolyitás ellen felhozni (mint általában minden ellen szokás, a mit az ember még nem látott, nem próbált) hogy nem alkalmazható mindenütt; lehet hogy Erdélyben a talaj és fekvési viszonyok erre kedvezőbbek sat. Azonban ez sem áll: Erdély folyamai, a hol a tolyitást alkalmazva láttam csak oly rohanók, mint a mi Garamunk, Vághunk; a talaj csak oly sziklás, kavicsos; a fekvés csak oly lejtős, szakadozott, — mint e folyamok partjai körül.

Meg vagyok győződve: hogy bár mely erdész, a ki a tolyitást egyszer látta, oly természetesnek fogja azt találni, miszerint csodálkozni fog, hogy a németek (mestereink az erdészet terén) már rég nem jöttek rá, és minden ellenmondás nélkül elfogadni s alkalmazni fogja.

Ugy hiszem e lapok olvasói szivesen fogják venni, hogy a váraljai farakhely kézrajzát leirásomhoz mellékelem. Hosszas magyarázatra nincs szükség, miután az egész világos, és érthető. —

A mint a rajzon látható, sok zúgóra volt szükség s átalában mondhatom, hogy az egész folyamon a számos zúgó a legkellemetlenebb nehézséget képezi, mert e folyó mindenféle malmok és más viz által hajtott müvek számára van felhasználva, a honnét is nyerte német nevét: „Mühlbach."

A viz épitkezéseket egy fiatal ember vezeti, a kinek ügyessége és használhatósága e téren megérdemelné, ha alkalom adatnék neki Máramarosban és Németország vizépitéseinél

magát teljesen kiképezni, hogy azután ily munkálatoknál mint teljesen képzett szakember alkalmaztathatnék.

A zúgóknál oly szerkezet van alkalmazva, a mely megemlitést érdemel, s a viznek tetszés szerint való emelésére szolgál. Hogy t. i. nyáron át, midőn a viz kevés, a malom árokba lehessen azt utolsó cseppig szoritani, a zúgó átfolyasztási élén (a) kapuszerü készlet (b) van alkalmazva, mely sarkvason (c) forog s hátul rud (d) segélyével megtámasztható, s a vizet föltolyitja; a rúdnak felső vége az átjárási pallóhoz támaszkodik. E készletnek, melyet viztolyitónak, viztolyitó kapunak (vizemelő?) nevezhetünk, előnye abban áll, hogy tavaszszal, midőn meg van áradva a viz, mélyebben fekszik a zúgó síkja, tehát több viz is folyhat le rajta, a malomárokba pedig nem tolul annyi; és nyáron, vagy szárazság idején azért még is kellő magasságra lehet azt fölemelni.

Mielőt e soraimat bezárnám, szabad legyen annyit megjegyeznem, hogy a mit nyujtottam futólagos szemlélet eredménye, s hogy igen óhajtandónak tartom, ha valaki erdélyi szaktársaink közül, a ki e téren mélyebb belátást, és több évi tapasztalatokat szerzett magának, közleményemet kiegészitené, vagy szükség esetén helyre igazitaná. Bátorságot veszek magamnak azon kivül arra figyelmeztetni, mennyire megérdemelné e szállitási rendszer a tanulmányozást, tökélyisitést, és alkalmazást. Tavaszszal csak egy oly egyént kellene oda küldeni, a ki az eddigi szállitás módjával teljesen tisztában van s az minden nehézség nélkül alkalmazná itthon az eljárást. Ezen kiküldött utiköltségeit a meggazdálkodott kiszállitási költségek az első évben már megtéritik.

A mint utazási jegyzeteimből, melyeket fönnebb közöltem láthatja a szives olvasó, Erdélyben az erdőgazdaság még az értékesitéssel foglalkozik majdnem egyedül; csak rendezett viszonyok után várható az okszerü ápolás és felujitás, melynek ideje hogy mielébb elérkezzék szivemből ohajtom.

A fönnebiekben elmondottak nem hízelgők; de attól, ki élményeit, tapasztalatait leirja, nem szabad hízelgést, csak igazságot kell várni. Az igazság keserü, de önismeretre vezet. Hogy az erdélyi viszonyok nem kedvezők — elismerem, de hogy javitani kell rajtok, azt mindenki ohajtja velem: s hogy hibás rendszer sok salakot állit elő, azt tagadja a kinek tetszik. Jós nem vagyok, bár egy ősrégi prófétáéval egyezik nevem; de annyit előre mondhatok, hogy a pénzügyministérium erdészeti osztálya vezetőjének mostani útja, mint áldást hozó eső fog Erdély erdeire hatni, s pár év alatt a negativ erdőjövedelem, a mely eddig legerősebb, legvilágosabb vádló volt, positivvá változik. —

Az abrudfalvi k. kincstári uradalom erdőségei az 1848—49-ik forradalmi időszakban és azon innen.

Az E. L. V. füzetében vázolva volt azon küzdés, melyet 1849 előtt egyfelöl a kincstár és közigazgatási hatóságok, másfelöl pedig az abrudfalvi uradalom jobbágyai, egymással folytattak.

E csaták előharczosai mindig az uradalmi tisztek voltak, nékiek mindenütt szerepelniök kellett.

Az 1848-beli események beálltával a nép még nem feledte volt el azt, miszerént az uradalmi tisztek mind a Csóra Ilie-féle katonai végrehajtásban, mind a Varga Katharina elfogatásában részt vettek; nem csuda hát, ha kancsal szemmel nézte őket

Ily körülmények közt nevezte ki 1848-ban a magyar kormány az akkori zalathnai administrátort Nemegyei Jánost, a havasi bujtogatók elleni vizsgáló bizottmány egyik tagjául, ki Zalathna feldulása alkalmával a többi kincstári hivatalnokokkal együtt az oláh nép dühének esett áldozatul.

A vizgálat eredményének leirása a történelem feladata; hozzánk csak az tartózik, hogy a vizsgálat bevégezte után Nemegyei az abrud-

falvi urodalom tiszti személyzetét tanácskozásra hivta meg Zalathnára a reactió ellenszere felfedezése tárgyában.

A tanácskozásban rész vett a zalathnai gör. egy. lelkész is. Az értekezlet estve későn végződett be, nem csoda tehát, ha a Zalathnáról a rövidebb hegyi úton haza térő abrudfalvi erdész megütközött, midőn reggel jókor az emlitett zalathnai lelkészt már Bucsumból visszatérőben, a vulkoji keresztnél*) találta. Mit kereshetett ez a pap tüstént a tanácskozás után, éjszaka, egy tőle lóháton 3 óra járásnyira eső faluban? Ezt az akkori erdélyi viszonyokat ismerő könnyen megfejtheti. Az erdész, lova fáradt lévén, gyanuja daczára is betért kissé egyik csőszénél Bucsumban; de valami benső sugallat a tovább indulásra ösztönözte.

A csősz még azon éjen felkereste az erdészt lakásán, nem lévén otthon nyugodalma abeli félelmében, hogy vajjon haza érkezhetett-e ura baj nélkül. Ekkor aztán elbeszélé neki, hogy a bucsumiak életére törtek, s hogy elindulása után kevéssel megrohanták házát, hol az erdészt keresve mindent összeviszahánytak, s miután meg nem találhatták, felfegyverkezve nyomába indultak. Ezért volt a csősz nyughatatlan, míg saját szemével meg nem győződött elöljárójának életbenlétéről.

Ez az eset s a zalathnai kincstári hivatalnokoknak később, 1848 oct. 23-án történt legyilkoltatása, valamint a segédszemélyzetnek a felkelő oláh táborba szóllittatása, s végül azon körülmény, hogy a bujtogatók a felkelés eszközlése végett ő Felsége a császár nevében az erdőket feltétlenül mind a népnek igérték, — mindezek az erdőtiszt hatáskörét nagyon szűkre szoritották a felügyelet tekintetében; a kezeletet azonban lehetőleg folytatta.

De elkövetkezett Abrudbánya feldulásának gyászos napja; az örökké nevezetes 1849-ik év május 10-ke. Az uradalmi ispány és az alerdősz, az abrudbányai magyarság nagy részével együtt, a nép dühének áldozatul esett. A tiszti szállások feldulása alkalmával még az uradalmi ellenőr szállását is kirabolták, a ki pedig két fiával a felkelő oláhok vezére volt,

*) Vulkoj-nak hivják a zalathnai és abrudfalvi uradalmat egymástól elválasztó hegygerincznek egyrészét, melyben jelentékeny bányászat üzetik, és üzetett már a rómaiak idejében.

s kinek a főszerepiők a felkelés részéről mindnyájan jó barátai voltak. Az erdész élete is csak hajszálon függött s csak szomszédja Sulucz Szimeon vendégszeretetének köszönheti élte megmentését, kinek, és a gör. egyes. lelkész Tobiás Sándornak mindig érdemük fog maradni azon keresztényi szeretet, melyet az áldozatra szánt abrudbányaiak irányában e neház időkben nyilvánitottak. Nem lehet tehát csudálkozni, ha ily körülmények között az erdész megragadta az alkamat, az Axenti táborának egy császári szolgálatban levő hadnagy által vezényelt csapatja fedezete alatt több abrudbányai magyarral együtt Zalathnára, s onnan a véletlenül megjelent székely katonákkal Borbándra a magyar táborba vonúlhatni.

Az arudfalvi erdők sok rendbeli oláh tábornak szolgáltak azon időben tanyául; rombolási vágytol égő idegen oláhcsapatok zúgták keresztül azokat. E mellett a helybeli oláh nép magát egyszerre az oly régen sovárgott erdők birtokában érezvén, képzelhetni, mily mohón adta át magát a fa pazarlás kéjének.

Ily viszonyok közt valóban bámulni lehet, hogy a felforgatott jogviszonyok, az összezavart jogfolgalmak e fegyelmetlen cháoszában aránylag oly kevés kár történt az abrudfalvi uradalom erdőségeiben. Ugyanis az állomására 1849 végén visszatért erdész a felsőbbségnek 1849 nov. 15-ről kelt rendeletére ezen károkról azt jelenti, hogy a pagonynak minden része szenvedett kisebb nagyobb mértékben, s a mennyire a kiszabott rövid határidő megengedte a kárt fel is vette, mely (a V u r sban elkövetett kárt kivéve) mintegy 2600 köb-ölet tesz. Azonban egy második jelentésében újabban felfedezett károkról tesz jelentést.

Önkénytelenül merül fel azon kérdés: minek köszönhetni az erdész nélkül maradt abrudfalvi erdőségek megmentését a fennebb csak gyengén vázolt veszedelmes viszonyok közt? Nem egyébnek, mint a tapintatosan választott és jól nevelt erdőcsőszöknek, és a vidéki lakosság józanabb részének, mely a saját határában levő erdőket az idegen községbeliektől a csősszel együtt védte.

Nem mulaszthatom el az akkori csőszöknek (kik közül nehány öreg példány jelenleg is szolgálatban van), eredetiségét nehány szóval érinteni. Azok mindig a község jó módu, és józan lakosa

közül lévén választva, egyrészről tekintélyöket mindig fenn tudták tartani a nép előtt, más részről pedig előbbi jó hirnevök előttük a legfőbb jó lévén, azt a szolgálat elleni vétség által bemocskolni legnagyobb becstelenségnek tartották. Elöljárójuk, ki húzamos ideig szolgált azon vidéken, át meg át ismerte őket, ismerte a néphezi viszonyukat, s népies gondolkozás módjukat. Tekintve a jobbágyok versengését a kincstárral, jellemzetes az akkori erdésznek a védszemélyzet gondolkozás módjába beoltott eme közmondása: „szolgáld bár az ördögöt, de szolgáld becsületesen.“ A sokszor emlitett akkori erdész csőszeivel mindig emberiesen bánt, s a becsületérzést bennük saját jó példájával, tanácsadásával, bizalmával mindig nevelni, ápolni igyekezett. A jó magaviseletet megdicsérni el nem mulasztotta, de a mellett legkisebb hibát sem nézett el. Mindenikhez egyenlő jósággal és egyenlő szigorral viseltetett. Ezen bánásmóddal oly tiszteletet és szeretetet ébresztett bennök, hogy érte a tűzbe is bementek volna. Hogy az ily csőszök előtt kötelességük és elöljárójuk parancsa még akkor is szent maradt, midőn ez közülök eltávozott, s hogy ők tekintélyüknél, és példás magaviseletüknél fogva *) a népre még a féktelenség korszakában is tudtak hatni, azt a következő példák bizonyitják.

A szelistyei kis kitejedésü erdőt megrohanták volt azon időben az abrudfalviak (Abrudszát) és abrudbányaiak, s csak azon körülménynek köszönhetni megmaradását, hogy Szelistye (Abrudfalvának egy kis külön szakitott része) lakói Marián György csősz felhivására azt éjjel nappal őrizték. —

A kerpenyesi erdőket is megtámadták volt az abrudfalviak és verespatakiak, s a kezelő tisztet még azon baj is érte, hogy bizodalmas csősze Soit Gyorgyutz a válságos idő kezdetén meghalt. Mi volt ily körülmények közt a teendő? Mindenesetre erélyes és megbizható embert állitani a dolog élére. Ilyenre akadt is az akkori falubiróban Manovits Urszban. Hogy a kerpenyesi erdőknek e válságos idők alatti épségben maradása nagy részben a M. U. érdeme, azt tagadni nem lehet.

---

*) Egyik erdő csőszét ki a néppel egyetemben gazdálkodni merészelt másnap vagy órában (Verespatakon) egyik oláh vezér által hivatalából kicsapatta.

A bucsum-izbitai fürészmalomnak, s készletben lévő faanyagnak megmaradása a bucsumi nép érdeme, mely az elpusztitási szándékkal levő idegeneknek utjában állott e szándékuk kivitelében.

Azon időben a Rugyánán (abrudfalvi határ) jelentékeny ölfa készlet volt, a mit egy ott tanyázó topánfalvi oláh csapat minden áron el akart égetni. Értésére esvén szándékuk Tuhucz Ávrámnak, a csősznek, ki saját nemzete fiai előtt bujdokolt, ugy szólván életét veté koczkára, a midőn közéjük ment és szándékukról lebeszélni megkisérlé, a mi szerencsésen sikerült is.

Így menté meg a b cserbulyi két csősz is a Nagy-Hegyen lévő öleket. Ez a két csősz az erdész kivonulása alkalmával, ennek elébe ment, s őt a pagony határáig kisérte. Az erdész még azon válságos perczben sem mulasztotta el a csőszöknek a kincstár iránti hűséget szivökre kötni. Ezt az esetet a czikkirónak a b. izbitai csösz Zsurka Juon beszélte el.

Midőn az 1849-ik év végén az erdész állomására visszatért, úgy szólván még mozogni sem mert, a nép még mindig forrongásban volt.

Az oláh nép várta álmai teljesülését, melyek Erdélyt Romaniává változtatnák, s az uradalmi birtokokat és erdőségeket az oláhok kezébe' adnák. De a kormány egyszerre levette egeket igérő, mosolygó álarczát,— a képzelt Románia mesterségesen előidézett szinpadi napja kialudt, s azt osztrák szuronyok villogása váltotta fel. A falvak katonasággal rakattak meg, a néptől a fegyver elszedetett, s így erejök s ellenállási képességök tökéletesen megtöretett.

Ha az oláh népnek csupán mindennapi faszükségletét kellett volna fedeznie, úgy nem vette volna oly hamar észre csalódását, legalább nem tünt volna az fel egész nagyságában; de elkövetkezett nemsokára azon idő, midőn a tél elől fedél alá vonulandók, a polgárháboru által feldult házaikat fel kellett épiteniök. Képzelhetni elkeseredésüket, midőn kérelmükre, házaik felépitésére ingyen fát kaphatni, a kincstártól tagadó választ kaptak. Tán végletekre vetemedik akkor a nép, ha erejének a megírt módon élét nem veszik. Később ismételt kérelmezés folytán kaptak ugyan némi engedményt, de mi volt ez reményeikhez és követeléseikhez képest!?

A vidéki nép a katonaság által féken tartatván, ezen időben kevés kárt tett az uradalmi erdőkben; de történtek erőszakos megtámadások a szomszéd falvak részéről, pl. Dupapiatra község lakosai egyetlen esetért 800 p. ft. kártéritési összegre itéltettek, mely rajtok katonai hatalommal vétetett meg az 1850-ik évben.

A forradalomban sok hivatalnok elpusztult, sok pedig compromittálta magát az osztr. kormány ellenében; ezeknek helyét be kellett tölteni. Az állomások betöltésénél nem annyira a szakképzettség, mint az osztr. értelembeni „jóérzelmüség" volt irányadó. Ez elvnek köszönhetni, hogy Zalathnán erdészeti és urodalmi igazgatóvá Str. neveztetett ki. Az abrudfalvi uradalmi és erdészeti fiókhivatal közvetlen a zalathnai erd. és urod. hivatalnak lőn alá rendelve.

Az absolutistico-centralistico-bürocraticus, szellem nem csak a nép kormányzatra hanem a kincstári javak kezeletére is teljes mértékben kiterjesztetett. Az egész országban mindent egy kaptára akartak ütni, nem tekintve a különböző jogi és nemzetgazdasági viszonyokat. Ennek következtében a felülről jött rendeletek merev parancsolatok voltak, melyeknek feltétlen kivitele követeltetett. Hiában tett okadatolt ellenvetést az illető kezelőtiszt ezen parancsolatok ellen, hiában bizonyitgatta azok kivihetetlenségét vagy rosz következményeit: jó szándéka a „sic volo, sic jubeo" elvén hajótörést szenvedett, s a mit elért, az legfeljebb jó érzelmü előljáróinak lenéző rosszalása, és engesztelhetetlen haragja volt.

A meddig a karhatalom virágjában volt, addig könnyü volt érvényt szerezni azon rendeleteknek is, melyek a kincstárral viszonyban levők képzelt vagy valódi jogaiba is ütköztek. A ki a törvényt szabta, az volt a biró és a végrehajtó is; az absolutismusé volt az ország, a hatalom és a dicsőség.

A kincstár és magánosok közti jogviszonyok rendezésére ezen vasidőkben a felsőbbség nem gondolt, de arra nem is volt szükség, mert a ministerium rendelete törvény volt úgy a politicai, mint a kincstári közegeknek, nem különben a népnek is.

A nép jogos követeléseit mellőző rendeletek és annak csalodása túlzott reményeiben, az addig is táplalt bizalmetlanságot és gyülöletet

a kincstár iránt magas fokra emelték, s igy a kincstári hivatalnokok helyzetét is gyülöltté tették.

1852-ben a szoros értelemben vett bányaépületfának ingyen való kiszolgáltatása (lásd Erd. L. V. sz. 200 lap.) egy rendelettel, a kezelőtiszt ellenvéleménye daczára megszüntettetett. Nem mondtatni, hogy az abrudbánya vidéki bányászat hanyatlását csupán ezen körülmény okozta volna, hiszen voltak ennél hatalmasb tényezők is, pl. az olvasztási költségek felszámitásának kulcsa a kir. kohónál 1848-on innen; a 48-on innen életbe léptetett, de az azon vidék bányászatához nem alkalmazható bányatörvények, az aranynak szabad beváltása sat. sat.; de hogy ma azon három hegy (Gaur, Orlea és Letty) mely a nyári bányászatot elősegitette, csupán a bányafa árának folytonos emelése miatt hever majdnem dolgozatlanul, afelől egyetlen helybeli bányásznak sincs kétsége.

1848 előtt a bányaépitőfa és szerszámfa darab számra árultatott, s a mellett a vidék tüzifaszükségletére tetemes menyiségü, évenként mintegy 1600 köb öl tüzifa készittetett; minek következtében a szolgalmi faszükséglet fedezésére elegendő feküfa találtatott; sőt bizonyos dij fizetése mellet a szegényeb sorsu nem jobbágy bányászok is részesülhettek belőle. Az újabb intézmények szerént az épitőfa nagyobb részt szálszámra árultatott, sőt 1858-ban az igazgatóság a topánfalvi kincstári uradalom érdekében az ölfa vagatását is betiltotta az eladás számára. Ezen rendelkezéseknek szomoru következése az lett, hogy a volt jobbágyok 1854 családja tüzifaszükségletének egy részét kénytelen volt lopott fával, a nem jogosultak pedig részint csempészett, részint bányaépitőfa czime alatt vett szálfával fedezni.

A bányászati czélokra legnagyobb részt a fiatal fa kél, mert a 3—10 küvelyk vastag fa kelendősége az ennél vastagabb törzsek kelendőségéhez oly viszonyban van a fenyőfánál mint 50 : 1; a bükknél mint 13 : 1. Ebből következik egyfelől, hogy a vén fákat más úton kell értékesitni, másfelől pedig hogy igyekezni kell fiatal erdőt növelni. Az ölfa vágatás megtiltása az erdőgondnokság kezéből kivette az eszközt, e czél elérésére. Ezen kivül az ölfa fuvarozásával foglalkozó lakosok egyik nem megve-

tendő kereset-ága kezükből kicsikarva volt, pedig az államerdők kezelésénél ilyen tekintetek előtt sem szabad szemet hunyni, annyival is inkább, hogy a nép mindig hajlandó, s a szükség által is kényszerittetik, magát törvénytelen úton kárpótolni.

A bányafa megtaksálása után következett a földbirtok katasztrális felmérése. Hogy minő egyénekre volt bizva e vidéken a részletes felmérés végrehajtása, felemlithetem például, miszerént egyik úgynevezett földkóstoló az ispánysági ellenőrt Sulucz Jánost ilyen formán szólitá fel: „Onoratu Domnule Fiscule! De ci ave vare cumva pamuntu pa otariulu abrudsatu, se jesi mane a fare, ca se incepe masura. N. N.“ („Tisztelt fiscus úr! Ha netalán földje lenne az abrudfalvi határon, jöjjön ki holnap, mert megkezdődik a mérés. N. N.“). Könnyen elképzelhetni, hogy ily emberek a felmérést rosszúl vitték véghez. Több izbeli reclamatiók és kiigazgatások lettek szükségessé. Az abrudfalvi erdőgondnokot a bürocraticus rendszer irodai munkákkal annyira elhalmozta, hogy inkább iroda igazgató, fogalmazó, számvivő, és irnok volt egy személyben, mint kezelő tiszt; de arról felülről senki sem gondoskodott, hogy vagy adjanak elegendő segitséget melléje, vagy irodai foglalatosságait apaszszák, hogy a felméréseket ellenőrizhesse. Innen következik azután, hogy bár a felvételi térképek kéznél valának, bár az erdőcsőszök a felvétel ellenőrzésével meg voltak bizva, egy egy földkostoló egy aranyért vagy tallérért terjedelmes kincstári birtokot irt egyesekre, kik birtokiveik alapján szorosan ragaszkodnak az általok bitorolt jószághoz. Ne gondolja az olvasó hogy ez valami elkeseredett ember alaptalan vádja! Tény ez, mit akárhány esettel, bármikor bebizonyithatni. Így történt, hogy egyesek, csupán Bucsum községében 800 hold erdőnél többet, a szelistyei 217 holdas mindig kincstári felügyelet alatt állott erdőből pedig 116 holdat irattak magukra. —

Az 1848-ik év előtt az ezen uradalombeli jobbágyok kötelesek voltak a k. kincstár számára szükséges fuvarozást meghatározott árak mellett tenni. Hogy a fuvarozásban kifáradt marha haza érkeztekor éhséget ne szenvedjen, az ispánysági hivatal hallgatólagosan bele egyezett, az az elnézte, hogy a fuvarozás kötelességét hordozó jobbágyok birtokrészök

közvetlen szomszédságában levő erdőszélben, igavonó marháik számára egyegy darab erdei legelőt más jobbágyok marhái ellen megoltalmazhassanak a fenn irt czélból. Az 1848-ban hirdetett kommunisztikus eszmék felélesztették az illetőkben azon reményt, hogy ezen erdőrészeket mint sajátjokat fogják birhatni. A részletes katasztrális felmérés, részint az avval megbizott egyéneknek a tárgygyal való ismeretlensége, részint megvesztegethetősége következtében, ezen reményt megvalósitotta; mert mindazok, a kik bátrak voltak a kir. kincstári birtok egyes részeit magukénak vallani, ma birtokívvel birnak, jóhiszemü birtokosokká váltak, s mint ilyeneket a birtokívek alapján, (a tiszta igazság ellen is) a bírókferde felfogása, vagy részrehajlás, a kincstárral szemben védelem alá veszen, s a legkedvezőbb esetben végtelen hosszura nyúlik a per; mely idő alatt az intra dominium perelő birtokbitorló kényekedve szerént gazdálkodik a per tárgyában.

Az ily erdei legelők lassanként a fától megtisztíttattak, s a tisztások folytonoson, (lassan de biztosan) nagyobbittattak. Legtöbb ilyen irtás az 1843-ik éven innen származott, midőn a **határhalmok fenntartására évenként forditani szokott költséget azon reményben, hogy a birtok viszony a lehető legrövidebb idő alatt tisztázva lesz, felsőbb helyen megtagadták.** Az ily irtások meggátlása, a hol az erdő határa kijelölve nincs, a lehetetlenséggel határos, annyival is inkább, hogy az elszaggatott erdőszélek minden zugában lakház, vagy általában magántelek szögellik be.

A ki 10—12 év alatt egy talpalatnyi földet szerencsésen kiirthat s a magáéhoz csatolhat, boldognak érzi magát, s nincs azonékesen szólás, nincs azon büntetés, mi őt azon hittől eltéritni tudja, hogy a kiirtott hely az ő törvényes birtoka; s ha időnként történnek is törvényes visszafoglalások, pl. a 1854-ben elrendelt revindicatio, jöhet idő, mint jött is az emlitett részletes cat. felmérés alkalmával, midőn az illető hivatalnok értetlenségből vagy más okbol az irtást a haszonbérlőre irja, s ekkor a bitorlott tulajdonjog még törvényes színezetet is nyer. Ezek következményei annak, hogy **az uradalmi birtok határszélei tör-**

vényes határjegyek által mindenütt megállapitva nincsenek.

Azonban a már előadottakon kivül az erdőlopás és irtás veszélye elharapódzására még különösen két fontos körülmény működött közre. Az egyik a védszemélyzet számának leszállitása, a másik a politikai hivatalnokok részrehajló magatartása a kincstár és a volt jobbágyok közt.

1853-ban a védszemélyzet számát, mely addig (lásd „Erd. L." V. f. 198. lap) 22 személyből állott, leszállitották 16-ra, u. m. egy erdővéd (Forstwart), egy erdősuhancz, (Forstjung) és 14 erdőcsősz.

A védszemélyzetnek az 1853-ig fenn állott számát az erdőrészek elszakgatottsága mellett részint a bánya-, épitő- és szolgalomfa kiszolgáltatásának nehézségei, részint a jobbágyságnak a földes úrral szemben való ellenséges magatartása tette szükségessé. 1848-ik éven innen a kincstárnak mint birtokosnak viszonya a volt jobbágyokhoz semmit sem javult, sőt a zavaros idők alatt a bujtogatóktól tett igéretek az erdőségek átengedése végett, a telekkönyv készitők (földkóstolók) tudatlansága és megvesztegethetősége, a beczirkerek ismeretlensége a helyi viszonyokban *), s végül azon körülmény, hogy a miveltebb román közönség erdélyben a volt jobbágyok és földesurak közti viszonyból nemzetiségi kérdést csinált, s magát a népnél behizelgendő azt folyton volt földesurára ingerelte, azon viszonyt még sokkal rosszabbá tették. A szolgalomfaszükséglet nem hogy apadott volna, de még növekedett, s annak kiszolgáltatása 48 után annál nehezebb volt, mert a kihágásokat nem büntethette tüstént és brevi manu az uradalmi tisztség, mint tette azt 1848 előtt az uradalmi ispánság, egy kiküldött megyei hivatalnok (rendesen az abrudfalvi jegyző) jelenlétében.

A bányafa kiszolgáltatásán sem történt semmi könnyités, csak úgy történt az, mint 1848 előtt. Épen annyi vágást kellett fenn tartani a különböző méretü törzsek, a különböző czélra felhasznált különböző fanemek kiszolgáltatása tekintetéből és a különböző helyeken fekvő bányászhelyek szállitási viszonyainak megfelelőleg. Mindezen viszonyok, mon-

*) Egy erdőkárositási tárgyalásnál egy beczirker egy esetet azért nem itélt el, mert nyomára jött, hogy a kérdésben forgott erdőrész nincsen kerítéssel ellátva.

dom, semmit sem könnyebbültek, sőt a servitusfa kiszolgáltatása még nehezebbé vált forradalom után: mégis megapasztották a védszemélyzetet 6 egyénnel.

Itt nem mellőzhetem el még megemliteni, hogy a bürocraticus rendszer a kezelő tisztet (azon időben főerdész) úgy elhalmozta irodai teendőkkel, hogy lehetetlen volt pogonyában annyiszor megfordúlni, mint az ottani bonyolult viszonyok követelték volna.

Az 1853-ik évi organisatioban tehát, mely a helyi sajátságos viszonyok tekintetbe vétele nélkül állapittatott meg, már megvolt azon sok bajnak magva, mely azután az abrudfalvi erdőket érte.

1860-tól fogva az irtások, praevaricatiok és lopások száma, — a feljelentett esetek megbüntetésének elhanyagolása vagy a tolvaj, vagy jogtalan birtok foglalónak pártoltatása következtében a politikai hivatalnokok részéről, — óriási arányban növekedett. Hogy ezen növekedésről a szíves olvasónak fogalma legyen, álljon itt a következő kimutatás, a bejelentett kártételekről:

1860-ban	bejelentett	esetek	száma		147
1861	„	„	„	„	284
1862	„	„	„	„	334
1863	„	„	„	„	715
1864	„	„	„	„	1209
1865	„	„	„	„	1094
1866	„	„	„	„	1231
1867	„	„	„	„	1178
1868	„	„	„	„	1348.

A politikai hivatalnokok magatartását megitélheti a szíves olvasó a következő, minden nagyitás nélkül elő adott tényekből:

Az 1857-ik év nyarán egy paraszt, földje közvetlen szomszédságában, nehány élőfát meggyűrüzött. Az illető csősz a gyürüzés mütétén senkit rajta nem kaphatván, arra forditotta minden figyelmét, hogy azt, ki a fákat levágni s elvinni fogja, rajta érje.

Éberségének sikerült a tettest a fák levágásán rajtakapni. Az eset bepanaszoltatott, s 1858-ban itélet is hozatott e tárgyban. Mégpedig

igen szép itélet . . . A bíró által felállitott azon elv miatt, hogy „a vol úrbéreseknek jogukban van a szárazfa elhordása, ha gyürüzött is s ha nem is hever a földön az,“ az illető csősz a panaszlott kárának és költségének megtérítésére büntettetett, a kártevő pedig felmentetett. Vajjon volt-e kedve az erdőcsősznek az ilyen esetet máskor is feljelenteni?

Az 1862-ik év októbere 22-én a cserbuli erdőcsősz részéről történ bejelentés következtében a kir. erdőgondnokság egy egyént (a szükség gyors eljárást parancsolván) csendőrök által behozatott, s a megyének fogháza nem lévén az abrudfalvi falusibirónak számba adott. A falusbiró azonban, miután azon egyén az ő korcsmájából bort vásárolt, szabadon bocsátotta.

A tényállás kimeritőleg jelentetett a szolgabirói hivatalnak, de eredmény nélkül, mert sem a kártevő, sem a biró még elő sem szólittatott.

Kell-e ennél demoralisalóbb eljárás a közigazgatási hatóságok részéről?

Az 1864-ik évben 4 ellentállási eset jelentetettbe a szolgabirói hivatalnak, a melyek még máig is csupán bejelentve maradtak.

Az 1865-ik évben bejelentett azon eset, hol egy kártevő az erdő pásztort megveri, tárgyaltatott és a tényállás bebizonyult; de a bűnöst ez ideig még semmi büntetés nem érte; s hogy annál torzabb alakot öltsön a dolog, épen e tárgyalás alkalmával, a megveretett erdőcsősz egy más hibáson bejelentett esetért 6 osztr. értékü forintra büntettetett.

Nem valóságos sarkantyú-e ez az ellentállásokra?

Az 1865-ik évben egy hivatalnok Abrudbánya utczáján saját kezével megvert egy erdőcsőszt. Mi történt e tárgyban? arról senki sem tudi de tudjuk azt, hogy a csősz ez eset következtében tekintélyét és erélyét annyira elveszté, miként az erdőgondnokság elkerülhetetlennek tartá nyugalomba helyeztetni őt.

Nyilt titok az, hogy egy bizonyos ügyvéd, daczára annak, hogy a törvényszéknél államügyészi hivatalt viselt, évelen keresztül folytatta a kir. kincstár ellen a községek részéről erdőkiszakitás véget beadott kereseteket.

Ha az ember e beadott keresetekben feltett monstrosus követelése-

ket, s azon körülményt felveszi, miszerint emlitett ügyvéd a per folytatása színe alatt 8 év óta adóztatja rendesen a községek lakóit: világossá válik a kép, melyet egy ilyen embernek az ellenfélről (kincstár) kellett előállitnia.

Továbbá nem egy esett fordult elő, midőn törvényszéki vagy politikai hivatalnokok az erdőcsőszöket szolgálati buzgalmukért népcsoportozatok előtt pirongatták le, s a kincstár birtokossági jogát erőszakon alapitottnak, törvénytelennek hirdették.

Végül az is előfordult, hogy egy falusbiró egyik erdőcsőszt, mert ez szolgáját falopás miatt meg merte zálogolni, saját birói házában, az ivás kedvéért összegyült számos falusi nép előtt meg akarta verni, s csak azért maradt el a skandalum; mert a csősz előnyösebbnek vélte az illuminált ember elől odább állani.

Hogy mikép szokott volt eljárni az abrudbányai törvényszék a kincstár ellenében, arra nézve hogy hosszas ne legyek, csak egy példát hozok fel:

1865-ben egy bucsumi ember fautalványt vált, s a csősz J. Gy. kijegyzi az illető fatörzset, egy erdőben, melyet ő 30 évnél tovább őrzött. Erre egy más ember az utalvány váltót a kincstártól megvett fa levágásáért birtok háboritás czimén beperli, s az illető biró, a nélkül hogy a csőszt, s az ez és az alperes által állitott 4 tanut kihallgatta volna, alperest a kereseten elmarasztalja; ez utóbbi pedig a kincstáron keres kártalanitást.

A felperes felbátorodván a kedvező birói határozat következtében, már a második évben egy egész erdőrészből akarja kizárni a kincstárt.

És mindezen s hasonló esetekben mi történt az után? kérdi a szives olvasó. Az erdőgondnokság által a tárgy feljelentetett. S az után? Az után . . . elaludt!!!

Ha ezekhez hozzá tesszük, hogy peres tárgyakban a finánczprocuratura a tárgyalásokon magát legtöbb esetben idegen, s a viszonyokat nem ismerő erdészeti, bányászati vagy adó-tisztek által képviseltette, s ez által az örökös tárgyalási idő hosszabbitás által a per végtelenre nyúlt, s utoljára is 100 közül 99 elveszett: akkor fogalmat alkottunk

magunknak azon közigazgatási és törvénykezési viszonyokról, melyek közt az abrudfalvi erdőgondnokság sinylődött, és sinylődik.

A rendetlenséget még nevelte, s a kezelő erdőtiszt helyzetét még elviselhetetlenebbé tette azon tekintélyét csökkentő, méltánytalan és káros eljárás, hogy az erdőgondnokságnak a csőszök kinevezésében semmi befolyás nem engedtetett. Már pedig ha valahol meg kell válogatni az erdőcsőszöket, akkor abrudfalván meg! Mert sehol úgy ki nincs téve a megvesztegetés kisértésének mint itt; sehol sem nehezebb az erdőt megvédni mint itt; sehol sem oly szükséges, hogy a csősz a nép szokásait, s az egyéneket egyenként ismerje, s hogy tekintélye meg legyen alapitva, mint az abrudfalvi complicalt viszonnyok közt. Ki képes a mindezen igényeknek megfelelő erdőcsőszt megválasztani, ha nem a helybeli erdész?

S mégis 1864-től 1869-ig tizenegy, — egyet kivéve mind idegen — kiszolgált katonát küldöttek az erdőgondnokságnak, hogy azokkal a megüresedett csőszi állomásokat betöltse. Ilyenkor azután azokat, kiket az erdész időközben helyettesitett, néha azon igérettel, hogy megkisérti nekiek kieszközölni a végleges csőszi állomást, — mert jóravaló ember, csak úgy napszámra, ilyen állomásra végleges kinevezés reménye nélkül nem vállalkozik, — ilyenkor az ilyen helyettest el kellett küldeni, s az a falu gúnyának lett tárgya, még pedig annál inkább, mennél erélyesebben tette az előtt szolgálatját; az erdész pedig e tekintetben hitelét vesztette. És mi történt az igazgatóságtól kinevezett erdőcsőszszel? Vagy megijedt a szolgálat nehézségeitől az első hetekben (néha első napon), s elbocsáttatását kérte, (egyen megtörtént hogy a harmadik napon az erdőn egyetlen parasztot megverte, s jegyzőbaltáját és csőszi czímerét is elvette); vagy mivel kötelességének nem felelt meg, hivatalosan elbocsáttatott; a 11 közül csak egyen történt meg, hogy kötelességének eleget téve szolgálatban maradt.

Hogy a csőszkinevezésnek ezen módja az erdőgondnokság többszöri ellen kérelmének daczára sem szüntettetett meg, az előttem megfoghatatlan! Hogy miképen lehet nehány obsitos katona iránti kegyből évenként ezrekre menő károkat okozni az erdőségekben, azt ily egyszerű fő mint az enyém, felfogni nem képes.

Egyébiránt ilyen előttem megfoghatatlan dolog még az is, hogy ezen zilált viszonyok daczára sem lépett fel a kincstár erélyesen: hogy az abrudfalvi kincstári birtok határai törvényesen megállapittassanak; az erdei szolgalmak törvény útján rendeztessenek vagy, a mi nézetem szerént egyedül helyes, kihasitott erdővel kárpótoltassanak; végre hogy az erdők az ottani viszonyoknak megfelelőleg, szaktanilag berendeztetvén, az eddigi vaktában való erdőgazdaságot a kor igényeinek megfelelő rendezett erdőgazdaság váltsa fel.

1865-ben — ha nem csalódom — a községek kérelme folytán elkezdődtek az erdő kihasitásokat — szolgalom megváltás tekintetében — illető tárgyalások, és haladott az ügy — mérnök választásig.

Hogy a szolgalom megváltásának s az erdők berendezésének halogatása a kincstárnak már eddig is kiszámithatatlan kárt okozott, s okoz minden perczben, azt a fennebbiekből mindenki beláthatja.

Ha ezen zürzavaros viszonyok még egy évtizedig így tartanak, akkor alig lesznek képesek az abrudfalvi erdőségek a vidék lakosságát és a bányászatot fával ellátni. Az Abrudbánya vidéki bányászat pedig igen fontos forrását képezi a nemzetvagyonnak.

Ennek következtében minden jó honpolgár, ki az abrudfalvi uradalom erdészeti viszonyainak a fennebbiekben feltárt sebeit ismeri, hőn óhajtja azoknak mielőbbi orvoslását az új kormánytól. *y.*

Országos kiállitás Pesten 1870 őszén vagy 1871 tavaszán.

Lapunk f. é. 7-ik füzete már ki volt nyomtatva, midőn a kiállitási bizottmány f. é. július 8-áról kelt, alább következő felhivását vettük, s igy annak közlését jelen füzetünk számára kelle hagynunk. Időközben ugyanazon bizottságtól s ugyan e tárgyban egy második közleményt kaptunk melyet az ügy jelen állásának megitélhetése végett is közzétenni szükségesnek tartjuk; a mihez még csak azon óhajtásunkat csatoljuk vajha hazai erdőbirtokosaink és erdészeink tulajdon érdekükben felhasz-

nálnák ez alkalmat hogy erdei terményeiket kiállitsák s igy azokat a közönséggel megismertetvén maguknak vevőket is szerezzenek.

E kiállitás terve 1868-ban az iparegyesület kebelében felmerülvén, ez egyesület egy 7 tagú bizottságot választott és felhivta az orsz. gazdasági egyesületet és az orsz. képzőmüvészeti társulatot, hogy a kiállitás létrejövetelét ők is elősegitsék, s e czélra ők is bizottságokat válaszszanak. A nevezett két egylet az eszmét örömmel fogadta, s a gazdasági egylet 7, a képzőmüvészeti társulat 3 tagot választott. A megválasztottak következők:

Az osz. iparegyesület részéről: Schedl K. Tivadar, Rózsa Lajos, ifj. gróf Zichy József, Králik Soma, Ullmann József, Posner Károly L., Steinacker Ödön.

Az orsz. gazdasági egyesület részéről: Korizmics László, Morócz István, Térey Pál, Visontai Kovách L., Harkányi Frigyes, gróf Zichy Henrik, Dr. Szabó József.

Az orsz. képző-müvészeti társaság részéről: Henszlmann Imre, Orlay Soma, Telepi Károly.

E bizottságok m. é. junius 28-án közös ülést tartván, felterjesztést intéztek a földm., ipar. és kereskedelmi ministeriumhoz a kiállitás ügyében, melyet Gorove István minister úr teljes figyelemre méltatott. Ez év május 18-án az iparegyesülethez azon felszólitás érkezett, hogy a kiállitás tárgyában már működött bizottság megközelitő költségvetést készitsen.

Ennek alapján a 3 egylet által kiküldött bizottság ujra összeült, és május 28-án megalakult: ifj. gróf Zichy József urat elnökké, Térey Pál urat alelnökké, Telepi Károly és Mudrony Soma urakat pedig jegyzőkké választván, és miután az előmunkálatokra szükségelt pénz június 22-én a bizottság rendelkezésére bocsáttatott az előmunkálatok tényleg meg is kezdettek.

Felhivás

a Pesten tervezett országos kiállitás ügyében.

A hazai termelés minden ágaiban megindult haladási törekvések egy általános kiállitás eszméjét ébresztették, — melyet a magyar kormány erélyesen felfogván, annak kivitelét áldozatkészséggel kivánja előmozditani, s az alólirt ideiglenes bizottságot felhivta, miként a szükséges előmunkálatokat elkészitse.

Hogy a kiállitás terjedelmére nézve tájékozást nyerjünk, ezennel felhivjuk mindazokat, kik a tervezett hazafiui vállalatban terményeik, iparczikkeik és mütárgyaik kiállitása által résztvenni kivánnak, hogy, f. évi augusztus 1-éig nevük és lakásuk (utolsó pósta) megjelölésével ellátott iratban közöljék:

1. Miféle tárgyakat szándékoznak kiállitani?

2. Körülbelöl mennyi tért fognak ezen tárgyak kiállitásával igénybe venni.

E nyilatkozatok, melyek a jelentkezőkre nézve kötelező erővel nem birnak és csak előleges tájékozásul szolgálnak, igy czimezendők: Az ideiglenes kiállitási bizottsághoz az iparegyesület helyiségében Pesten (régi szinépület I. emelet).

Át vagyunk hatva, azon meggyőződéstől, hogy a kiállitás eszméje általános viszhangra fog találni és minden gazdát, iparost és müvészt, szóval a nemzeti jólét munkásait tevékeny közremüködésre fogja buzditani; s azért reméljük, hogy mindenki sietni fog e felhivásunknak megfelelni, s ez által lehetővé tenni, hogy az előmunkálatokat minél tökéletesebben és gyorsabban befejezvén, a tényleges kivitelhez lehessen fogni.

Pesten 1869. évi julius 8-án.

Az orsz. m. iparegyesület, orsz. gazdasági egyesület és orsz. képzőmüvészeti társulat küldötteiből alakult

ideiglenes kiállitási bizottság.

Magyarország mezőgazdái, iparosai és müvészeihez.

Néhány nap előtt figyelmessé tettük a hazai közönséget, hogy Pesten egy országos kiállitás szándékoltatik tartatni.

Midőn Magyarország ismét az önnálló európai államok sorába lép, fel kell mutatnia, mire képes azon a téren, a melynek szorgalmas müvelése nélkül napjainkban egy nemzet sem lehet nagygyá: a munka terén. Ha őseink vitézsége nekünk e hazát megszerezte és megőrizte, és szabadságát egy évezedren át dicsően fentartotta: reánk azon nem csekélyebb feladat vár, hogy a nemzeteknek a legnemesebb emberi czélok iránti békés versenyében hátra ne maradjunk, és — ha ez a viszonyok nyomása alatt megtörtént — erőnk teljes megfeszitésével törekedjünk az előre haladott nemzeteket utolérni, hogy Magyarország modern mivelődési hivatásában ugyanazon dicsteljes állásra jusson, melyet előbb mint az európai müveltség rendithetlen védbástyája az ázsiai barbárság ellen elfoglalt. A szabadság és müveltség, a folytonos haladásnak e legbiztosabb támaszai azonban csak a nemzeti jólét alapján állhatnak fenn; és jólétről csak ott lehet szó, a hol a földmivelés, ipar és kereskedés virágzik.

A nagyszerü világkillitásokat és a számos kisebb kiállitásokat, melyeknek a két utolsó évtized szemtanuja volt, nem lehet csupán ugy tekintenünk mint a nyugot európai államok iparosságának eredményeit: e kiállitások egyuttal kiindulási pontjai és indokai voltak azon nagyszerü előmeneteleknek, melyeket ujabban majdnem valamennyi résztvevő nemzetnél az ipar emelkedésében a termelés és gazdagodás növekedésében észlelhetünk. Minden nemzet itt megismerte erejét és gyengéit a különböző termelési ágakban; diadalokat aratott, uj piaczokat hóditott, de egyszersmind okulást meritett, és ösztönzést talált a kitartó, erélyes munkálkodásra. És kisebb mérvben áll ez minden kisebb kiállitásról is.

Magyarországnak is voltak ugyan egyes részletes kiállitásai de összes termelését még nem volt alkalma egy képbe foglalva szemlélhetni. Ily általános áttekintés nélkül azonban az egyes kezdeményező iparosok nem tájékozhatják magukat a követendő utakról; hiányzik a tiszta és kétségbe vonhatlan megismerés a felett, hogy miben vagyunk leginkább hátra, hol és mi módon kell a létező hiányok betöltéséhez fognunk. De a külföld is sok részben még téves nézetekkel és hiánoys ismeretekkel bir a magyar ipar állapotáról, a hazai termelés neméről minőségéről és mennyiségéről.

E szerint azon feladat vár reánk, hogy erőnk teljes összesitésével egy hazai kiállitást létesitsünk, mely Magyarországnak becsületére váljék. A mezei gazda, erdész és bányász, kik földünk gazdag kincseit kiaknázzák, a kézmüves és gyáros, kik azokat ezernyi módon átalakitják és értéküket megsokszorozzák, a müvész, a ki az anyagnak eszményi alakot ad, s azáltal a nemzet szellemi tőkéjét növeli: mindezek egyiránt hivatva vannak bizonyságot tenni azon tevékenységről, melyből hazánk anyagi és szellemi virágzásának kell majd kifejlődni. Minden egyes tétovázás nélkül határozza el, hogy nem fog hiányozni ott, a hol arról van szó, hogy az egész ország méltóan lépjen fel. Ha a remélhető részvét nagyjából ki lesz jelölve, gyorsan lehet majd a részletek megállapitásához fogni. Még nem bizonyos ugyan, vajjon a kiállitást meg lehet-e tartani 1870. év őszén, vagy csak 1871 tavaszán, de ez ne tartóztasson senkit, hogy előlegesen is kijelentse szándékát, mely csak tájékozásul és a tervezés és osztályozás lehetőleg czélszerü foganatositására szolgáland. — Az előleges, kötelezettségnélküli nyilatkozat, melyet minden kiállitótól nemcsak az ügy, hanem saját erdekében is már most megnyerni ohajtunk, csupán azon rövid éresitésből áll:

1. Milynemü tárgyakat ohajt kiállitani;
2. mennyi helyet (föld, asztal vagy falterületet) vél ezek

számára körülbelül igénybe vehetni; mely nyilatkozatok az ideiglenes kiállitási bizottsághoz (Pest, régi szinházépület I. emelet.) intézendők.

Valóban nem könnyü a kiállitást oly kitüőnen rendezni, a mint azt az e tárgyban tapasztaltabb külföld nem egy példában megmutatta; de annál inkább érdekében áll és hazafias kötelessége minden egyes résztvevőnek, hogy az egész mü sikerét buzgalmával előmozditsa.

Reméljük, hogy az eszme megpenditése élénk törekvést fog kelteni a haza minden vidékén azon nagy czél iránt, melyet magunk elé tüztünk; hogy honfitársaink és szomszédaink előtt a magyar nemzeti munkának teljes és jól rendezett képét tüntessük fel.

Az országos magy. iparegyesület, gazdasági egyesület, és képzőmüvészeti társulat által kiküldött ideiglenes kiállitási bizottság nevében

ifj. gr. Zichy József,
elnök.

Elmélkedés és javaslat gazdasági felsőbb tanintézeteink ügyében.

A gyakorlati gazdák a gazdasági felsőbb tanintézeteket mindenütt, és igy hazánkban is, nem egyszer illeték már azon látszólagosan joggal kimondott nehéz szemrehányással, *hogy növendékeiket megfelelő elméleti tanitás mellett nem látják el kellő gyakorlati oktatással,* és nevezetessen, hogy azokat igen gyakran *a kézfogásokban való jártasság nélkül* bocsátják el kötelékükből.

Ezen tényt csakugyan nem is lehet megczáfolni és tagadása annyi volna, mint látni nem akarni.

Azok, kiknek a gazdaság gyakorlati üzése jutott életfeladatul, igen jól tudják, mily fölötte fontos dolog az, hogy a gazda a körülötte mindennap előforduló munkálatokat nemcsak *lehetőleg tökéletesen ismerje,* hanem *a kézfogásokban ő maga is*, némi ügyességig jártas legyen.

Nem csoda tehát, hogy a tanintézetből kilépő u. n. „végzett“ gazdától, helyes elméleti ismereteken kivül azt is követelik, hogy ama kézfogásokban is beavatottságot mutasson. A „végzettek“ közül azonban igen sokan találkozandnak, kik ezen kivánalomnak nem tesznek eleget, maguk és azon gazdaság igen nagy kárára melyben gazdálkodni fognak.

Ez kétségtelenül baj, a dolgon segiteni kell és pedig minél előbb, annál jobb.

De legyünk igazságosak, és kérdezzük legelőször is, valjon *valóban a gazdasági tanintézetek-e okai a szóban levő bajnak? lehet-e azokat jogosan ily sulyos váddal illetni?*

Erre határozottam *nem-mel* kell felelnünk, igazolásul azt hozzuk föl: miszerint a tanintézetek fölvéti föltételei közt az áll, hogy a belépő növendék „*legalább egy évi gyakorlattal*“ birjon és evvel föltételezik hogy a tanintézetre jövő fiatal ember, *saját érdekét jól fölfogva*, azon gyakorlati év alatt a gazdasági munkálatokban és kézfogásokban is megszerzé magának a szükséges gyakorlottságot és ügyességet.

Ugyan e föltételből kiindulva, a tanintézetek szervezete okszerü, hogy a gyakorlati foglalkozásoknak, melyek különben sok időt igényelnének, — csak kevés tért engedhetnek, *a nélkül azonban, hogy a gyakorlatot egészen elhanyagolnák*, mert hisz az előadásokhoz kapcsolólag minden tanintézeten u. n. „*gyakorlati utmutatásokat*“ szoktak tartatni.

A mondottakból talán elléggé világossan kiderült, hogy csak felületes itélettel lehet a tanintézeteket az emlitett váddal illetni, és ha legközelebbről tekintjük a dolgot, csakhamar meggyőződhetünk róla, *miszerint a készületlenül belépő hallgatókban fekszik a hiba*, mert azok a hozzájok kötött feltételezést nem teljesitik, és igy a tanintézetek csak *látszólagos* okai a bajnak.

Ezzel a bizonyitással azonban még nincs az ügyön segitve, — *a baj tényleg létezik*, — és ennek elháritását tüzte ki magának czélul ez igénytelen sorok irója.

Azt tehát, hogy a tanintézetet végzett fiatal gazdák, midőn azok szolgálattétel végett valamely gazdaságba lépnek, *nemcsak elméleti, ha-*

nem gyakorlati és névezetesen a kézfogásokban való beavatottságot is hozzanak magukkal, véleményem szerint kétféle módon lehet elérni:

1. Ha a tanintézeteken jelenleg követett tanrendszertől teljesen eltérünk, az eddig mindenütt szokásban volt *2 éves tanfolyam helyett 3 éveset* léptetvén életbe és nevezetesen, ha a tanintézeten belül a gazdaság *gyakorlati üzésének, és a kézfogások betanitásának ezentul több időt szentelünk;* vagy

2. ha az eddig szokásban volt tanrendszert, mely *elméleti tanitás* tekintetében egészen megfelelőnek bizonyult, mint életrevaló intézményt érintetlenül hagyjuk; hanem, ha az *intézetbe lépendő növendékek* a tanintézeten kivül szerzendő *gyakorlati képeztetést szabályozzuk.* —

Nem lehet tagadni, hogy az eddigi tanrendszertől való eltérésnek és a tanintézeten belül a gyakorlat kibővitésének megvolna bizonyos föltételek alatt a maga előnye, ha a gazdasági felsőbb tanintézeteket egyáltalában a gyakorlatszerzés helyeinek lehetne tekinteni.

Véleményem szerint azonban *a gazd. felsőbb intézeteknek nem lehet feladatuk növendékeiket a tágasabb értelemben vett gyakorlatban, illetőleg a kézfogásokban kiképezni.*

Ezek feladata *a szakszerü, alapos elméleti oktatásra a fősulyt fektetni,* a nélkül természetesen, hogy a gyakorlati szemléletet elhanyagolnák, sőt ezt tenniök nem is volna szabad.

A felsőbb tanintézeteken nyujtandó *terjedelmesebb gyakorlati oktatás* ellen a következőket lehet felhozni:

1. *A kaszárnyázás* vagy *convictszerü berendezés* itt alig volna elkerülhető; már pedig ez, a mi az apai háztól kezdve igen szabad nevelésü ifjuságunknál, minden consequentiájával együtt igen nehezen volna keresztül vihető; de véleményem szerint nem is hasznos, *mert a szabad fejlődést gátolja.*

2. *A fölügyelet* az ifjuság fölött és a disciplina föntartása, mely néha még katonai növeldékben is bajba kerül, hol a tanárok a növendékek fölött absolut hatalmat gyakorolnak — igen nehéz lenne, ugy hogy e körülmény egymaga *már nagyon kérdésessé tehetné a tanitás eredményét.*

3. Az emléleti oktatás *alapossága jelentékenyen* szenvedne, a nélkül, hogy *ennek árán a gyakorlat teljesen kielégitő lehetne.*

4. Az intézet *hallgatói számát* a mostani frequentiához képest igen meg kellene szoritani, mert könnyen belátható, hogy pl. 120 fiatal embert egy 300 vagy akár 1000 holdas gazdaságban nem lehet *rendszeresen munkával* ellátni, kivált ha a gazdaság már rendes kerékvágásba jött.

5. Az intézeti gazdaság alig maradhatna *mintaszerü gazdaság,* — már pedig annak kellene lennie, — minthogy az évenkint változó, *mezei munkákra teljesen szokatlan és gyakorlatlan növendékek* minduntalan hátráltatnák, vagy megakadályoztatnák a gazdasági üzlet rendes menetét.

6. Hazánknak gazdasági fölvirágzása czéljából föltétlenül szüksége van reá, *hogy lehető rövid idő alatt, minél számosabb képzett, okszerü gazdát nyerjen.* — A gazdasági tanintézeteket méhkasoknak lehet tekinteni, melyek évenkint rajt bocsátanak.

Ha fönt emlitett ókból a hallgatók számát *oly jelentékenyen meg kell szoritani,* akkor vagy *igen sok* tanintézetet kellene fölállitani, mihez tudomás szerint pénzünk nincs, — (bárcsak a már fönállók lennének minden szükségessel ellátva!) — vagy pedig az évenkint a tanintézetekből kikerülő képzett ifjak ugy elvesznének széles e hazában, mint valami patak a Dunában.

7. A szóban levő rendszer kivitelére *tömérdek épület* kellene az ifjuság és a tanárok lakásaira, a mi *az országnak igen sok pénzébe* kerülne.

Igen kivánatos, sőt szükséges lévén, hogy az intézeti épület lehetőleg *a gazdaság területének közepén legyen elhelyezve,* mert különben a sok járkálás folytán sok drága idő menne veszendőbe; az eddig fönálló hazai gazd. felsőbb tanintézetek, t. i. *a debreczeni, a keszthelyi* és a *m.-óvári,* mostani alakjukban ezen tanrendszer életbe léptetésére *teljesen alkalmatlanok* lennének, mert a hozzájuk tartozó gazdaságoktól többé kevésbbé *messze esnek.*

9. Az országnak — daczára annak, hogy az intézetek évenkint *kevesebb képzett gazdát* nevelnének, és igy egy-egynek kiképzésére nagyobb költség esnék, — az emlitett rendszer életbe léptetése után, *még többe*

kerülnének az intézetek, hacsak a növendékektől nem akarnának *igen magas tan- és táppénzeket beszedni,* a mi ismét bajos volna.

10. Végre ezzel *experimentatio* követtetnék el, mely *valószinüleg nem fog sikert hozni,* — legalább másutt tett tapasztalatok nem igen szólnak e rendszer mellett, de az ügynek, meglehet, nagyon sokat árthatna.

Az ép mondottak folytán talán eléggé kiderült, hogy czélszerübb lenne *a gazdasági felsőbb tanintézetek mostani szervezetét érintetlenül hagyni,* és leendő növendékeik gyakorlati előképzettségének szabályozására forditani figyelmünket.

És erre nézve bátorkodom egy javaslatot koczkáztatni.

A tanintézetek mindenek előtt szigoruan arra volnának utasitandók, *hogy gyakorlati képzettség nélkül növendéket fel ne vegyenek,* sőt az előképzettségről később leirandó módon meggyőződést is szerezzenek maguknak.

Szükséges tehát, hogy a kivánt elméleti tanulmányokat végzett fiatal ember, mielőtt a tanintézetre megy, 2 *vagy kivételes esetekben legalább 1 évi rendszeres gazdasági gyakorlatot szerezzen magának.*

Ezen fölvételi föltételt a gazd. felsőbb tanintézetek ugyan eddig is követelték leendő növendékeiktől, de 1) nem kezeltettek elég szigorral, 2) a gazdasági pályára készülő ifjak gyakran *nem választották meg kellőleg azon gazdaságot,* melyben gyakornokoskodási idejüket kitöltötték, holott a helyes kiszemelés igen fontos befolyással bir a gyakorlatszerzés eredményére nézve.

3) Az intézetek nem ritkán *hamis, vagyis inkább lelkiismeretlen* gyakorlati bizonyitványokkal mystificáltattak.

4) A különben elég iskolai képzettséggel biró, a fölvételre jelentkező fiatal ember, gyakorlati bizonyitványa alapján *föltétlenül fölvétetett,* a nélkül, hogy kénytelen lett volna a gyakorlatban szerzett tapasztalásairól *vizsga által* számot adni.

Ad 1. Hogy a tanintézetek ezentul a gyakorlati előképzettséget jobban tekintetbe vegyék, az illető *előljáró miniszterium* egy ez irányú *határozott rendelettel* legkönnyebben intézheti el.

Ad 2. Azt, hogy a gazdasági pályára készülő ifjak nem választják meg mindig jól ama gazdaságot, melyben gyakorlati előképzettségük megszerzését keresik, leginkább azon körülmény okozza, miszerint *nem birnak mindig oly összeköttetésekkel vagy ismerettségekkel*, melyek alapján könnyü módon juthatnának valami *példányszerüen kezelt gazdaságba.*

Ezen hátrány megszüntetése képezi javaslatom legfontosabb részét. Véleményem szerint e bajon legbiztosabban akként volna segithető, ha e tekintetben *a gazdasági egyesületek* közvetitése vétetnék igénybe.

Ugyanis a gazdasági egyesületek a területükön levő egyes jelesen kezelt gazdaságaik, ókszerüségük, szakképzettségük és miveltségük által kitünő földbirtokosokhoz, bérnökökhöz vagy gazdatisztekhez felszólitást intéznének: nem volnának-e a szent ügy érdekében hajlandóak gazdaságaikba gyakornokokat fogadni, és ha igen, minő feltételek alatt.

Ezen esetleg gyakornokokat befogadni kész gazdaságokat aztán a szaklapok vagy egyéb közlönyök utján *köztudomásra kellene hozni,* hogy azon szülők, kik fiaikat a gazdasági pályára szánják, a gyakornok-tartó helyek közt választhassanak.

Megjegyzendő, hogy nem tartanám czélszerünek, ha valamely gazdaságba *egyszerre több mint 2, vagy legfeljebb 3 gyakornok* fogadtatnék, mert különben *a felügyelet* és *a kellő betanitás* igen meg volna nehezitve.

Azt hiszem, hogy a gazdasági egyesületek, *melyek czélja minden gazdasági törekvést lehetőleg előmozditani*, örömmel ragadnák meg a közvetitő szerepet, annál is inkább, minthogy ez által alkalmuk volna a területükön levő jeles gazdaságokat mintegy kitüntetni, és minthogy közbenjárásuk által az egész dolognak *megbizható hitelességet* kölcsönöznének.

Sőt nem kételkedem benne, hogy egyik másik több pénzerővel rendelkező gazd. egyesület az általa kijelölt gazdaságokban *gyakornoki ingyen-állomásokat* is fog életbe léptetni, melyekre szegényebb sorsú, törekvő kezdőgazdákat küldend, és igy azoknak lehetővé teszi *előképzettségük költségnélküli* megszerzését. — Ugyan ezt tehetik uradalmak is, pl. tiszti gyermekek számára.

Reményleni lehet másrészt, hogy oly gazdák, kik gyakornoktartásra felszólittattak, vagy e czélból azon gazdasági egyesületnél, melynek területén működnek, jelentkeztek, — *nem fognak a ritkaságok közé tartozni, hanem, az ügy üdvös voltát tekintve, erre minél számosabban ajánlkoznak.*

Természetesen föltételeztetik, hogy az ily gyakornokot fogadó oktató gazda feddhetlen élete példáján kivül, a kezdőgazdának *kellő vezetés mellett, minél több alkalmat szolgáltasson a tanulásra, tapasztalás-szerzésre és a gazdasági üzletben való tevékeny részvétre,* és e czél biztosabb elérése végett megkivántatnék tőle egy kis közlési és óktatási hajlam, továbbá a tapasztalatlan fiatal emberekkel való szeretetteljes szigoru, egyszóval *helyes bánásmód.*

Ad 3. Hogy a tanintézetek a hamis bizonyitványokkal való mystificatiónak ezentul kitéve ne legyenek, arra véleményem szerint legjobb szer az volna, ha az illő gazdasági egyesület *titkára vagy elnöke* az előttük valószinüleg ismert és megbizhatónak talált óktató gazda által kiállitott gyakorlati bizonyitványra — *hitelesités végett* — nevét ráirná és az egyesületi pecsétet rányomná.

Ad 4. Arra pedig, hogy a tanintézet is bizonyosságot szerezzen magának a belépő növendék kielégitő gyakorlati képességéről, — *ki természetesen egyéb fölvéti föltételeknek már eleget tett,* — véleményem szerint legczélszerübb volna azt *egy irásbeli vizsgára kötelezni,* melyet akként kellene intézni, *hogy a belépőnek egy rovatos lap adatnék, a rovatok fejein kérdések volnának föltéve, és feladatává tétetnék e kérdésekre ép szerzett gyakorlatából és tett tapasztalásai alapján irásban felelni.*

Hogy e rovatok fejein levő kérdések tárgyát *tisztán csak tapasztatati* dolgok képeznék, az magától értetődik.

Az irásbeli vizsga után az illető vizsgáló tanár a kitöltött rovativet kezébe vévén, *még szóbeli kérdéseket* is intézne, és a nyert feleletekből aztán alkalma volna *teljesen meggyőződhetni,* valjon a gyakorlat kielégitő volt e vagy sem.

Ha a fiatal ember e vizsgát jó eredménynyel meg nem állotta volna, akkor még egy évi gyakorlatra utasittatnék.

A gyakorlatszerzés ezen ép leirt módozata által a következő *előnyök* volnának elérhetők:

1. A gazdasági pályára készülő ifju minden *nehézség nélkül* és *egyenes uton* juthat oly gazdaságba, hol *teljes biztonsággal* számithat reá, miszerint *helyes vezetés* és *ellenőrzés* alatt gyakorlati ismereteinek megalapitását vagy kibővitését elérheti.

2. Miután *minden idejét* kizárólagosan csak a gyakorlatszerzésre fordithatja, annál fogva azt *lehetőleg tökéletesen* sajátithatja el magának.

3. Előbbi föltételezésünk szerint a kezdő gazdának legfeljebb *még két* gyakornoktársa levén, a felügyelet reá *meg van könnyitve*, annál fogva *nem lesz magára hagyatva*, a gazdaságban lehetőleg *szabadon mozoghat* és még akkor sem fog a gazdaság menetére gátlólag hatni, ha *itt-ott hibákat* is követne el.

4. Bő alkalma nyilik a kezdőgazdának, — mert más teendője nincs, — magát *mindennemü kézfogásokba* lehetőleg begyakorolni, minden előforduló munkálatban *tevékeny részt venni* és igy a gyakorlatot nem felületesen, hanem *egészen alaposan* eltanulni, a mi a tanintézeten folytatandó elméleti tanulmányok eredményére elhatározó befolyással bir.

Az tapasztalatilag megalapitott és számtalanszor igazolt tény, hogy oly fiatal emberek, kik *hosszabb és derekas* gyakorlattal birnak, még azon esetben is, ha különben *hiányos* iskolai előképzettségük volna, sokkal több haladást tanusitanak *az elméleti tanulmányokban*, mint olyanok, kik jeles iskolai képzettség mellett, kellő gyakorlati ismeretekkel nem birnak. És ennek óka abban rejlik, *miszerint csak azok képesek az elméleti tanulmányok nagy hasznát és értékét valóban megbecsülni, kik azok hiányát és szükségét a gyakorlatban teljesen átérezni tanulták.*

5. A kezdőgazda igy valamely gazdaságban, nem mint tétlen lógós, önkénye és kényelme szerint cselekvő urfi, hanem *mint tevékeny résztvevő*, mint az egész üzlet rendes menetének egyik tényezője lévén alkalmazva, *azon gazdaság* teljes képét *örökitheti meg emlékezetében.* — Erre annyiból igen nagy sulyt kell fektetnünk, minthogy evvel a fiatal ember egy létező reális mértéket szerez magának, melyhez majdan az *intézeti mintagazdaságot*, — feltéve, hogy az e diszes el-

nevezésre csakugyan érdemes is — és az előadásokban hallott *általános elveket* hozzámérheti.

Véleményem szerint az ép elmondott képezi a *legdöntőbb érvet az ellen*, hogy a növendék, mint *intézeti hallgató* az *intézeti gazdaságban* nyerje gyakorlati, — az előbb kifejtettek folytán valószinüleg csak hiányos — kiképeztetését, minthogy itt azon bizonyára igen üdvös hatású „*összehasonlitásra késztető reális mérték*“ elesik.

A gazdaság tapasztalati tudomány, és a tapasztalat legsikeresebb előmozditója: az összehasonlitás. Minél több és solid alapokon nyugvó factora van valakinek az összehasonlitásra, annál biztosabban vonhatja ki magának a sok közül azt, mi az ő czéljainak és viszonyainak legjobban megfelel.

6. A gyakorlatilag ekkép előképzett fiatal ember tanintézetre jutván, egész erélylyel neki szentelheti magát *az elméleti tanulmányoknak*, melyek igy annál gyümölcsözőbbek lesznek, mert valódi értéküket *csak most fogja megbecsülni tudni.* — Nem lesz kénytelen csak folytonosan Scylla és Charybdis — a gyakorlat és az elmélet — közt lebegni, két urnak egyszerre szolgálni, mi tudvalevőleg *jót és tökéletest* soha sem eredményezhet.

7. A fiatal ember a legtöbb esetben *olcsóbban* töltheti el gyakorlati éveit valamely faluhelyen vagy pusztán levő gazdaságban, mint a tanintézet szinhelyén, hol már csak azért is aránylag drágább az élet, mert sok fiatal ember csoportosul egy kis helyen.

Sőt javaslatom szerint szegényebb sorsúak a gazdasági egyesületek részéről *ingyen helyeket* is nyernének, miért ismét a gazd. egyesületek azt követelhetnék ösztöndijasaiktól, hogy azok bizonyos időközökben *gazdasági naplóik másolatát*, és egyéb előhaladásukat tanusitó irataikat küldjék be, szorgalmuk ellenőrzése végett.

8. Jelen javaslat életbeléptetése esetében, a bizonyára nagy vajudások közt alig létre jött tanintézeteken, — melyekre azt hiszem *még nem is lehetünk följogositva az anathemát kimondani*, mert létezésük még igen rövid idejü, és mert erre még elég ókot nem szolgáltattak, — nem kellene életbevágó és az országnak sok pénzébe kerülő, *az experi-*

mentalás és a *contratizatio* jellegét magánviselő változtatásokat tenni, mely változások *még korántsem jogositanak fel bennünket a siker reményére.* — Erre még akkor is elég idő lesz, ha az itt tárgyalt javaslat nem hozna kellő gyümölcsöket. Sokkal czélszerübbnek tartanám, ha azon költségtöbblet, mely ezen változtatásokra menthetlenül szükséges lenne, inkább a jelenleg fennálló tanintézetek *tömérdek hiányainak pótlására fordittatnék.*

Itt helyén látom azonban azon tény constatálását, miszerint a tanintézetek jelenlegi szervezetükben, azon tanitványaiknak, kik derekas gyakorlati előképzettséggel és egyéb a gazdának szükséges *egyéni tulajdonokkal* lépték át küszöbeiket, *nem megvetendő gazd. szakképzést voltak képesek nyujtani,* mit ugy hiszem, minden ily minőségü volt hallgatójuk örömmel és hálás emlékezettel bizonyitand.

Ebből pedig azt lehet következtetni, hogy *nem a tanintézetek szervezetében,* hanem a belépő növendékek megfelelő *gyakorlat-hiányosságában* fekszik azon hiba, melyet némelyek oly szives készséggel a tanintézetre magára szeretnek róni. — És ebből ismét az a tanuság, *hogy nem a tanintézetek szervezetét, hanem a gyakorlatszerzés módját kell a reformok tárgyává tenni.*

9. Végre azon reményemet bátorkodom kifejezni, *hogy az egész javaslat életbeléptetése nem okozna nehézségeket,* ha a m. kormány, — mely mint a tanintézetek fölötti rendelkező, az ügyben igen közelről van érdekelve, — kezdeményező fölszólitása folytán a hazai gazdasági egyesületek közvetitő szerepükben, ügyszeretettel és lehető lelkiismeretességgel járnak el.

Hogy javaslatom az *erdészeti tanügynél* épen ugy érvényesithető volna, mint a gazdaságinál, azt alig lesz szükséges bővebben kifejtenem.

Szivemből örülnék, ha a szóban levő tárgy fölvilágositására némiképp hozzájárultam volna, és még inkább örvendenék, ha javaslatom helyeslést találván, érvényre jutna; mert akkor legfőbb törekvésem czéljához, t. i. hazám gazdasági fejlődését, mint nemzetünk életfeltételét lehetőleg előmozditani, — egy lépéssel közelebb jutottam volna!

Befejezésül pedig azt kivánom megemliteni, hogy e javaslat egy igen jelentékeny kiegészitő része, mely azt tárgyalja: *„miként kelljen az óktató gazdának a kezdőgazda gyakorlati kiképeztetése körül eljárni, és mire forditsa figyelmét a kezdőgazda gyakornokoskodása ideje alatt“* közel időben sajtó alá kerülend.

(Gazd. Lapok). *Balás Árpád*, tanár.

Egy levél a vadászati törvényjavaslat tárgyában.

(Inke: Somogymegye: Május 11).

A küszöbön álló, s a megoldásra várakozó reform eszmék közt mindenesetre egyik legközérdekübb tárgy a vadászat rendezése, illetőleg a vadászati jog törvényes szabályozása.

Alig képzelünk magunknak oly férfiut, a ki a vadászat nemes elve iránt meleg rokonszenvvel és érdeklődéssel ne viseltetnék.

Egyébként nemzetgazdászati szempontból óhajtom e kérdést én is mindenkor tekintetni, — és annak keresztülvitelénél azt zsinormértékül tartani, — mint fő momentumot.

De épen ezen tekintélyes incidensnél fogva nem vagyok képes meg barátkozni mindenben azon elágozó különféle árnyalatokkal és nézetekkel, melyek ezen eszme megtestesitése körül mutatkoznak.

Ennek folytán — a tárgy komolysága és fontossága szerént — előlegesen igen röviden megjegyezni bátorkodom, a nélkül, hogy talán vitát keresnék, azt: hogy Gr. F. L. az „Erdészeti Lapok“ IV-ik füzetében közzétett több nézeteit, minden gyakorlatiságuk mellett is, feltétlenül nem oszthatom.

Minthogy azonban nem tüzetesen, hanem csak futolagosan szándékozom e nem csekély horderővel biró tárgyhoz jelenleg hozzászólani, azért is mindenek előtt azt jegyzem meg részemről, hogy minél democraticusabb alapon kivánom én e tárgyat a törvényben megoldva látni! mely a jelenkor szellemének, és követelményeinek legjobban megfelel! . . .

Meg fog bocsájtani Gr. F. L. úr midőn ez irányban bátorságot veszek megamnak tisztelet teljesen kimondani azt, hogy ezen szellemhez sokkal közelebb áll a törvényjavaslat, mint Gr. F. L. ur több rendbeli egyébként igen komoly egyéni nézetei!

E szerint igénytelen véleményem szerint nem elfogadható azon törekvés, hogy szabad vadászati területek ne létezhessenek, mert ez által az egyéni szabadság is végkép megszünnék! . . .

A 200 hold föld területet is mi nagyon elégségesnek tartjuk, annál is inkább, mert a vad végtelen, vagy ha ugy tetszik nagy mérvü elszaporodása, kisebb birtok viszonyok közt, kétségen tul a nemzetgazdaságnak előnyül nem szolgálhat, és soha sem fog szolgálni! a kár megtérités legtöbb esetben nagyon precárius dolog, a haszonbéri élvezet pedig oly jelentékteten, hogy abból a divó községi rendszer szerint nem igen fog valaki zsiros falatot ehetni!

Igaz, hogy erdész szájába, vagy tollába ily érvelés alig illik, de felül emelkedve, ennyi őszinteséggel tartozunk a tiszta igazságnak akkor, midőn e téren egy uj törvény van születés alatt!

Nem helyeselhetjük egészen azon véleményt sem, mely Gr. F. L. urnál az I-ső fejezet e pontjában van kifejtve, mely szerint bérlök ne lehessenek azok, kik a vad tenyészeteihez kellő őröket, szakférfiakat, és felügyelő személyzetet tartani vonakodnának! ily megszoritás elsőben nagy kellemetlenségeknek leendne szülő anyja, de továbbá az egyedárusitás bizonyos szinezetét is önmagán hordaná az.

Kénytelenek vagyunk, a II-ik fejezetre nézve is, hol a vadászati jog bérbe adásárol szól Gr. F. L. ur, ha bár némi tartozkodással, de őszintén megjegyezni azt, miszerint az ott kifejtett földesuri elsőségi jogot sem helyeselhetjük törvényleg kimondatni, mert ily elsőségi jog, — privilegium által a törvény demokraticus zamatja vétetnék el.

A ministeri törvényjavaslat 20. §. 9 betüjét, hol a tojások elszedése tilalmaztatik, nagyon világosnak és szabályszerűnek tartjuk, azért is a IV-ik fejezetben Gr. F. L. ur a fáczán kertekbeni manipulátióra vonatkozó ez ügybeni megjegyzéseiben egy kis scrupulust látunk. Azonban

egészen ellenkezőleg a 22. §-ra vonatkozó észrevételei Gr. F. L. urnak annyira gyakorlatiak, hogy azok ellen józanul nem is okoskodhatni.

De nem hagyhatjuk helyben azt, hogy a ministeri törvényjavaslat 26. §-a ellen, mely a kártékony vadak elpusztitásáról szól, ezek közé sorolván a vaddisznót is, a Gr. F. L. ur által tett megjegyzésekben kifogás tétetik. Nem szándékunk a jelen kérdés vitatásánál a természettan azon osztályzását birálgatni, mely szerint ha ragadozó, akkor kártékony; hanem egyszerűen, és egyenesen kimondjuk azt, hogy a vaddisznó kártékony; sőt többet mondunk, azt t. i. hogy pusztitólag kártékony állat! ezen állitásunkat a tapasztalat eléggé bebizonyitja; csak utazzuk be azon megyék vonalait, hol a nagy Bakony hosszu lánczolata elnyulik, és mindenütt amaz átalános érzékeny panaszt fogjuk hallani föld bérlök, községek ajkairól, hogy az ott most már nagy mérvben elszaporodott vaddisznó mennyi temérdek károkat ókoz. Nemzetgazdászati szempontból kiindulva, a ministeri törvényjavaslat 26. §-át tehát igen is czélszerűnek tartjuk! . . . mely practicus szakemberek tollából folyván ki, a jelen kérdésnél nem egyesek szenvedélyét mérlegelte, hanem fő tekintettel ugy látszik a cultura-, s az industria fejlődhetésére volt! Egyébként a vadkártéritési ellenvetés itt e kérdés megvitatásánál figyelembe alig vehető, mert jól tudjuk, hogy a kár ez uton legtöbbször alig van fedezve, egyébként ha tetszik valakinek és van tehetsége, ezen átalánosan beismert kártékony vadszaporitáshoz, s azok továbbrai tartasához, épittessen vadas kertet magának!

A VI-ik fejezetben Gr. F. L. ur a vadászat ügyének egy külön független biróságot, illetőleg Erdélylyel együtt 5 keületben önálló törvényszéket óhajt! Nagy sulyt fektetünk mi is a pontos és gyors igazságszolgáltatásra, társadalmi érdekeink ezt minden irányban egyiránt követelik; de mindamellett is nem tagadhatjuk, hogy az erdőszetnek sokkal magasabb igényei is vannak, mint a vadászati jogperek! elsőben tehát a szükségesekre, és csak aztán terjeszkedjünk ki a hasznosokra!

Nem akarjuk egyébként jelen igénytelen felszólalásunkkal azt erősiteni, hogy a min. törvényjavaslat talán bizonyos módositások alá nem volna vehető, ezt megtüri, és megtürte még eddig minden emberi mű; hanem

annyit akartunk jelezni, hogy csak azon inditványok vehetők figyelembe, melyek minden esetre tökélyesebbek az eredeti szerkezetnél! — Quot capita tot sensus, — ezen közmondás a jelen kérdés, a vadászati jog szabályozásnál nagyon alkalmazható!... és a hány ház annyi szokás! az áll az eddigi vadászati gyakorlatnál! Végezetül annyit vagyunk bátrak még kijelenteni, hogy habár óhajtjuk is hogy az uj vadászati törvények demokraticus alapon nyugodjanak, de a mellett ohajtjuk azt is, hogy abban a fegyvertarthatási jogra minél nagyobb figyelem legyen forditva; ezt a sok többi közt, főleg a társadalmi nyugodt élet, a közbiztonság, fenhangon követeli; s talán nincs is oly józan polgára a hazának, ki az etéren való megszoritást télre magyarázná, és nem azt tartaná szem előtt, hogy salus reipublicae, suprema lex!

Neisziedler János,
inkei uradalmi főerdész.

Megjegyzések a fennebbi levélre.

A véletlen úgy akarta, hogy a fennebbi levélben kifejezett nézetekkel még azok közzététele előtt megismerkedjem, és szerencsésnek tartom magamat, hogy szerény megjegyzéseimet arra, még ezen füzetben megtehetem.

Engedje meg t. N. J. úr kimondanom, hogy becses levelében kifejtett nézeteinek alapelvei ugyanazok, mint a melyekre én e lapok juniusi füzetében közlött „A vadászati jog a tulajdonjognak elválaszthatlan tartozéka“ czímü czikkemet alapitottam; pedig N. úr levele május 11-én, tehát az idézett czikknél korábban kelt.

Megvallom felette jól esett nekem ezen felfedezés, mert ebben bizonyitékát láttam annak, hogy ezen alapelvek helyesek, s hogy akkor, midőn nekik kifejezést adtunk, csak elfogultságtól megtisztult meggyőződésünk sugallatának engedtünk. A különbség köztünk csak az, hogy mig N. úr csak a Gr. F. L.

úr javaslata egyes pontjait támadja meg, addig én azt kivántam megmutatni, hogy minden eddig a közönségnek bemutatott törvényjavaslatok helytelen alapra vannak fektetve, ellenmondást foglalnak magukban, hosszadalmasok, és czélszerűtlenek. Engem is Gr. F. L. úr nézetei inditottak arra, hogy e tárgyban tollat ragadjak; de azok az én elveimmel oly homlokegyenes ellentétben vannak, hogy az egyes pontok vitatásába bocsátkoznom nem lehetett.

Jelen sorokban csak meggyőzni óhajtom N. urat és azokat, kik elvben velünk egyeznek, arról, hogy a fennebbi levél igen gyöngéden bánik tárgyával, és nem mond ki mindent, a mit kimondani óhajtana.

Ne vegye tehát rosz neven tőlem t. Neiszidler úr, ha nézeteinek némely pontjainál én is bátorkodom megfogni a pennáját, hogy nagyobbat üthessünk vele!

N. úr ís nemzetgazdászati szempontból akarja tekinteni ezen kérdést mint Gr. F. L. úr (magárol állitja). Úgy is kell tekinteni azt valóban! Én is úgy tekintem, s épen azért bátran kimondom, hogy nemzetgazdászi szemüvegen keresztül a Gr. F. L. nézetein a nemzetgazdászatnak még máza sem vehető észre, mit e lapok VI. füzetében közlött czikkem után bizonyitni szükségesnek nem tartok.

N. úr minél democraticusabb alapon kivánja e tárgyat megoldva látni, s kimondja, hogy ezen szellemhez a ministeriumi törvényjavaslat sokkal közelebb áll, mint Gr. F. L. úr nézetei. Ez kétséget sem szenved, sőt azt is bátran ki lehet mondani, hogy Gr. F. L. úrói a jelenkor szelleméhez képest feltünően aristocraticusok. Ha ezéit a szives olvasó nem hiszi, csak olvassa el azon „Nézetek etc.“ első fejezetének negyedik és következő kikezdéseit, s ha a szives olvasónak nem „kék“ a vére, akkor bizonyosan a fejébe szökik az.

N. úr nem tartja elfogadhatónak azon törekvést, hogy sza-

bad vadászati területek ne létezhessenek, mert az által az egyéni szabadság is végkép meg szünnék. Úgy hiszem N. úr ezt úgy érti, hogy a birtokos saját területén a vadászatban ne korlátoltassék, s ekkor teljesen osztom véleményét; de ha szabad vadászati területek alatt oly magán birtokokat ért, melyeken bárki vadászhat, azt nem democratismusnak, hanem communismusnak kellene bélyegeznem!

A vadászterületek nagyságát illetőleg N. úr „a 200 holdas területet is nagyon elégségesnek tartja, annál is inkább, mert a vad végtelen elszaporodása kétségen kivül a nemzetgazdaságnak előnyül nem szolgálhat, és soha sem fog szolgálni! — a kár megtérités nagyon precarius dolog; — a haszonbéri élvezet pedig oly jelentéktelen, hogy abból a divó községi rendszer szerént nem igen fog valaki zsíros falatot ehetni.“

Jöjjön t. N. úr, hogy öleljem meg, hisz mi tökéletesen egy táborban vagyunk; de puskatusázzuk le azt a 200 holdat is, s mondjuk ki bátran a mi szivünkön fekszik, „hogy köszönjük az állam gyámkodást a vadászati terület megszabásában, köszönjük tanácsait a vadászat üzetének módjára nézve, de nem kérünk belőle! Mondjuk ki a ministerium javaslatával, hogy „a vadászati jog a tulajdonjognak elválaszthatlan tartozéka;“ de ne tegyük hozzá bünbánólag: „igaz, hogy ily érvelés erdész szájába alig illik.“ Hogy ne illenék? De biz illik! Minden jó hazafi szájába illik megmondani elfogulatlanúl meggyőződését a haza javának ügyében, s én mindenek előtt jó hazafi akarok lenni! Hadd féljenek kimondani az igazat e tekintetben a nagyúrak szolgavadászai, de nekünk kötelességünk a saját szakunkba vágó üzleteket is más hasznos hazai üzletekkel együtt, nem pedig azok elnyomásával, azok ellenére emelni!

A kényszerbérlet- és vadtilalmazás egyes módozataihoz nem akarok hozzá szólani, mert ezen intézményt alapjában elvetendőnek tartom, s ebbeli nézeteimet emlitett czikkemben

úgy hiszem elég világosan kifejtettem; csak azt jegyzem meg, hogy a Gr. F. L. úr által ajánlott elsőségi jogát a volt földesúrnak a vadászati bérbeadásánál, nemcsak „nem helyeseljük“, — mint N. úr magátigen gyöngéden kifejezi — hanem egyenesen jogtalannak tartjuk nem csak a többi bérleni szándékozó, — hanem a kis birtokosok irányában is. Miért hurczoljunk a multból a jövőbe ily gyülöletes czélönköt? Tán ez is a nemzetgazdasági érdeket fogná elősegiteni! Talán emelkedik az által a bérsumma, ha a volt földes úr nem megy el az árverésre, tudván, hogy úgy is megfogják kinálni a bérlettel, s akkor olcsóbban jút hozzá, mint ha maga is működött volna a bérösszeg felhágtatásán? Vajjon kinek volna kedve az árverésben részt venni, ha tudná, hogy úgy is csak a volt földesúr fogja megtartani a vadászatot! Igy csakugyan legkönyebben és lególcsóbban júthatnának a volt földesurak a vadászat bérletéhez; de az árverés előnyei a jelen földbirtokosra tökéletesen meg volnának hiusitva.

Nem kerülte ki N. úr figyelmét Gr. F. L. úr nézeteinek legclassicusabb része: a vadászati külön független biróság sem. N. úr e feletti nézetét teljesen osztom, de megengedjen a tisztelt olvasó, ha e tárgynál arczom komolyságát a nevetésnek egy vonása megzavarja! E tárgyhoz komolyan hozzá szólani . . . . . nem lehet. Ez majdnem annyi, mint az országot őt nagyszerű vadászczéhre osztani, mely czéhekben a kebli ügyeket a czéh (vadász) mester az általa kinevezett két czéhbeli ülnökkel intézi el. Aztán a czéhmester a vadászati kihágások ügyében hozott itéleteket „az igazságügyi vagy belügyministernek“ (valószinüleg magának a presidiumnak), „átküldi, ki ezen itéleteket revidiálván azokat az illető megyéknek birói végrehajtás végett megküldi. Szegény minister, de alárendelt szerepre kárhoztatja őt a Gróf úr! kihágások feletti itéleteket revidiálni! Pedig sok dolguk van ám

azoknak a szegény ministereknek! Nem volna helyesebb tán külön vadászati ministert kinevezni!

Azt állitja továbbá Gr. F. L. úr, hogy ezen törvényszék nem kerülne az országnak semmibe, mert annak költségei fedezésére a vadászjegyekért befolyó dijak, a büntetési pénzek, s a vadász területekért holdanként 10 évig fizetendő ½ krajczárnyi fizetések szolgálnának. Ugyan kérem, hát azok nem az ország pénze? Hát az a község, a melyik a vadászatot nem tudja bérbe adni, honnan fogja azon holdankénti fél krajczárt fizetni? — Ezen fizetések az igazság- és pénzügyi közegek által szedessenek be, kik azokról külön könyveket és külön számadást vezetnek! Szegény közegek! tán nincs azoknak elég dolguk az adó beszedésével! tán nincs még elég protokolumok, a vadászczéhek könyveit és számadásait is vigyék! Vagy fogna a kormány minden adóhivatalhoz egy külön pénzügyi hivatalnokot kinevezni a vadászpénzek kezelése véget? mert úgy hiszem a kormány most sem tart több hivatalnokot, mint a menyire szüksége van, s akkor a munka szaporodván, a hivatalnokok számát is szaporitni kellene. Csak tessék a vadász czéheknek vinni saját ügyeiket saját hivatalnokaikkal, s fizetni azokat saját zsebeikből ha tetszik; de a vadászokat 6 forintokkal és a földet fél krajczárokkal ne tessék megadóztatni!

Ezen pénzek Gr. F. L. úr szerént nem tekintendők adónak, hanem egy nagy vadásztársulat alapitványi tőkéjének sat. Itt egészen be van vallva az országos vadászati czéh nagy eszméje, sőt az is, hogy ezen czéh az országos hatóságokat alárendeltjéül tekinti, pénzeit azok által akarja kezeltetni, épúgy mint itéleteit a fennebiek szerént azok által akarja végre hajtatni. — Azt hiszem, hogy a fennebbiekben t. N. úr nézeteinek csak élesebb kifejezést adtam, de elvben tökéletesen találkozunk s engedje meg soraimat azon erős hít kifejezésével zárnom be, hogy szaktársaink közt még számos elvbaráttal birunk. Fekete Lajos.

Vadrucza vadászat a Sóóron.

Mai napság, midőn a gyakran ismétlődő szárazság a művelődés hatalmas karjával egyesülve a mocsárokat egymásután kiszáritgatja, majdnem a ritkaságok közé tartozik Vadrucza vadászatról hallani valamit. Pedig mily kedves annak megemlitése különösen az oly vadász előtt, a ki főleg azon vadnemek iránt viseltetik előszeretettel, a melyek bizonyos területektől függetlenek lévén, inkább az egész nagy természetet nevezik hazájoknak.

A mintegy 1000 kat. hold terjedelmü Sóór, a mely részint mocsaras rétekből, részint buja tenyészetü éger erdőből áll, Pozsonytól 1½ mérföldnyire északkeletnek a kis kárpátok lábainál terül el és Szt. György város tulajdonát képezi. A hegyek között összegyülő vizek kicsi patakokká egyesülve, mind e mocsárba ömlenek, s csak igen ritkán esik meg, legföljebb rendkivül száraz esztendőkben, hogy e patakocskák kiszikkadnának, és a Sóór mocsár jellemét elveszitené. A hegyekből eredő viz ezen mocsárnak bizonyos üdeséget kölcsönöz s talán ennek köszönhető főleg, hogy évenként a ruczák ezrei telepednek le benne és a költésre oly elönyös égeresben fészkelnek.

A vadászati jog e mocsáros területen Szt. György városát illeti, a mely azt három éves idő szakokra szokta bérbe adni, még pedig a nagymérvü verseny következtében meglehetős nagy áron.

A vadászatot jelenleg egy pozsonyi társaság birja bérben 525 fton.

A társaság 20 tagból áll, és a vadászatot évenként azon időben kezdi meg, midőn a fiatal ruczák szállani kezdenek. Csodálatos, hogy ez rendesen június 16-a körül szokott történni; csodálatos, mert minden vadász előtt ismert dolog az, hogy a vadrucza fiak rendesen július 20-a körül, nem pedig, mint a Sóóron szoktak, június közepe táján kezdenek szállani. Ezen

feltünő eltérést a korai növény tenyészetnek és a lehető nyugalom megóvásának tulajdonitom.

A vadászat évente az esti lessel szokott kezdődni, később azonban minden vadász tetszése szerint gyakorolhatja azt.

Mint rendesen, ugy az idén is junius 17-e tüzetett ki a vadászati idény megnyitására; képzelni lehet, mily lázas izgatottsággal eltelve várja minden vadász a megnyitási napot, mert addig már a legutolsó szalonkát is régen elfelejtette volt; uj vágyak dagasztják kebelét, és mind ő, mind kutyája kipihenve várnak uj munkára.

A várva várt nap végre elérkezett: délután pont 6 órakor megindult a 20 tagból álló vadásztársaság a leshelyre, s alig érkezék meg, már durrogni kezdettek minden oldalon fegyverei. A tapasztalatlan fiatal ruczák óktondiasan huztak keresztül-kasul a tér fölött majd csapatokban, majd egyenkánt. Mily nagy lehetett számuk a megnyitás napján, következtetni lehet a megszámlált ezer és néhány lövés, — és az elesett 200 rucza után.

S igy megy ez most habár csekélyebb eredménynyel is napról napra, ugy hogy az eddig elejtett ruczák számát 1000-re lehet tenni; és ha a mocsár pár jó eső által uj táplálékot nyer, akkor a társaságnak kilátása lehet még pár élvezetes esti lesre.

Előbbi években a rucza vadászat a Sóóron még kedvezőbb eredményeket mutatott fel, mert néha 7—8000 ruczát is fogtak vagy ejtettek el. Habár az idei esztendő ezen összegekkel nem is versenyezhet, azért a Sóóri ruczavadászatot még mindig rendkivülinek nevezhetjük, mert mai napság ugyan kevés vidéket fogunk lelni, a hol aránylag oly csekély területen és rövid idő alatt majdnem másfél ezer ruczát lehetne lőni.

Nagy változatosságot a fajokban nem igen lehet észlelni: a nagy ruczán (dunai rucza = anas boschas) kivül csak pár kisebb faj jő elő.

Meddig fog e szép rucza vadászat tartani: ki tudhatná? Gondolni, mondhatnám hogy félni lehet azonban, hogy itt is, mint

mindenütt, rendelkezhetni fog az előre haladó mivelődés a természet ős állapotja fölött, és gondosan huzott csatornák által e mocsraat is lefogja csapolni: a midőn majd a vizi vadászat tekintetében ugy is annyira megröviditett vadásznak nem marad egyéb a mult szép emlékénél. Róth József.

A fogoly-jérczék kimélése vadászatközben.

Küszöbünk előtt levén a fogoly idény, nem hagyhatom szó nélkül a részint általom, részint több vadásztársaim által évek hosszu során át tett abbeli tapasztalatomat, hogy a foglyok közt jóval több a him mint a jércze.

Sokat gondolkoztam már rajta, mint lehetne rajta segitni, hogy szaporaságuk nagyobb legyen; mert azt hiszem, s talán a vadászközönség egyetért velem, hogy a fogoly tenyészetet a mennyire tőlünk telik ápolni s elősegitni kell. A foglyok ugyanis a mezei vadak közt talán legkevesebb kárt ókoznak; izletes és igen finom husok miatt pedig mind egészséges, mind beteg embernek a nyári — nehezebb hus eledelt alig szenvedő hónapok alatt — igen kivánt és egészséges sültet nyujtanak.

A mi a himek mennyiségét illeti, legjobban kitünik ez a párzás idején, midőn hármat négyet találhatni egy jércze körül böstörködni, szerelmeskedni; a fiatal menyecskét egészen megzavarják szerelmi ostromaikkal, nem hagynak időt neki fészekkészitésre, mig aztán a tojás-ideje egyszerre elérkezvén, szanaszét rakja le azokat, s csak egy részöket költvén ki, a többi záppá válik, s a tenyészetre nézve elvész.

E bajon lehet segitni; nézetem szerint pedig legczélszerübb, ha a két nem közti arány kiegyenlitése végett először is a jérczéket kiméljük, a felesleges kakasokat pedig annak idején lelövöldözzük. A veresebb tollazat, s a begyen levő nagy barna folt eléggé jelezik ugyan a kakast, mindemellett is hidegvér, tapasztalat, s éles szem szükséges felismerésére, hogy helyette jérczét ne lőjjünk le, s igy a bajt még ne tetézzük.

A felesleges kakasok e tizedelésének azonban leginkább a párzási időben szabadna türténnie, nehogy később a költés idején háborgassuk a nősténytis; ez idény a foglyoknál a tavasz minősége szerint ápril végéig, s néha egész májuson át is eltarthat.

A régibb vadásztörvény, valamint a gr. Festetich Leo által javasolt ujabb szerint is, azonban a fogolyvadászat csak Augustus 20-tól Január végéig lenne megengedhető; s így a lelkiismeretes vadász ellenkezésbe jönne a törvény betüivel, s jó szándékának kárát vallhatná *). Szükségesnek tartanám tehát a fentisztelt gróf törvjavaslatában a foglyokat illető passust a következő, s a G. pontban a nyirfajdot illetőleg ugyancsak nála már használt tétellel megtoldani: „hol pedig sok a kakas, ott a párzás idején is szabad közülök lőni."

A foglyok szaporodásának egy másik, már általam több izben meglehetős sikerrel producált neme: hogy a fészkelés idején elhagyogatott tojásokat összegyüjtögettem s kotlós tyuk alatt kiköltve — szabadon eresztém; ez a tojás felkeresésén kivül majd semmi faradságot sem igényel, miután ismeretes, hogy a fogolyfiókák tojásból kibujtuk után azonnal megkeresik életmüket. — Ilyenformán minden veszödség nélkül évenként csak egy egy határban 200--300 fogolylyal többet nyerhetünk, mi az ország minden vidékein utánozva, százezerekre növekedhetik. Ajánlom minden derék vadász figyelmébe.

(V.- és V.-lap). Tiszántuli.

Toldalék a fészekedényekhez.

E lapok VI-ik és VII füzeteiben a hasznos madarak óltalmazásáról és helyhez szoktatásáról, valamint azok mesterséges fészekedényeiről irt czikkek nem indokolják azt, hogy miért és mekkorának kell lenni a fészek röplyukának. Most is távol vagyok ugyan attól, hogy az egyes hasznosabb madarak számá-

*) Ismét egy példa az atyáskodás károsvoltára.

ra tapasztalati adatokkal szolgálhassak; de elég fontosnak tartom megjegyezni azt, hogy a fészekedények röpnyilásainak nagyságát könnyen kipuhatolhatjuk magunk, ha szem előtt tartjuk a természet azon védelmi elvét, melyet madarai fészkök épitésében, vagy megválasztásában általában követnek.

Ez abból áll, hogy fészkök nyilása semmi föllösleggel ne legyen nagyobb, mint a melyen ők még kényelmesen ki s be repülhetnek. Védelmezve vannak kicsinyeik az által a ragadozó madarak kapzsisága ellen, s védelmezve van lakuk birtoka a talán csak valamivel nagyobb és erősebb madarak foglaló hadjáratai ellen.

Tudjuk azt, hogy házi fecskénk ha egyszer bevégezte fészkének épitését, nem tart többé a veréb erőszakoskodásától; ellenben nem ritkán sikerül a verébnek elfoglalni a még befejezetlen fészket, ha a fészek nyilását maga számára már elégségesnek találja, s erőszakoskodása által szorgalmas kis vendégünket tovább vándorolni kényszeriti.

Azon utasitás, hogy a nyilás csak mintegy 1½—2 hüvelyknyi széles legyen, igen általános, s jóbban ugy kell azt felfognunk, hogy ha valamely helyen több fészekedényt alkalmazunk, azoknak nyilásait ne mind egyforma szélesre, hanem 1½—2″-ig többféle szélességü nyilást alkalmazzunk, hogy hasznos madárkáink a nekik leginkább megfelelőket kiválaszthassák maguknak.

Tagadhatatlan, hogy e tekintetben sokkal jobb volna, ha egyes különfaju hasznosabb madaraink számára pontosabb adatokkal birnánk, melyeknek közlésére hazánkban azok részéről, kik e fészekedények alkalmazásának nagy horderejét átlátván, azt buzgó kisérletük tárgyává is teszik, méltán számolhatunk. Mert hogy külföldi és idegen adatok e részben telyesen kielégitők nem lehetnek, következtethetjük abból, hogy egy és ugyanazon elterjedtebb madárfaj, különböző vidékeken, habár különféle válfajokban nem is, de gyakran különböző nagy-

ságban honos, és hogy triviális elnevezésük, melyekkeli találkozásra e kisérletek terén legtöbbször számolhatunk, tudományos elnevezésükkel igen gyakran nem egyezik. Szükséges tehát e fészekedények alkalmazására nézve a részletesebb adatokat lehetőleg saját hazánkban — s ennek is illető vidékei megnevezésével — tett észleletek és kisérletek nyomán állítani össze. Erre azonban lehető rövidebb idő alatt csak együttes összmüködés vezethet. Ime egy ujabb szükségérzet hazánkban madárvédegyletek alakitásához! Madárvédegylet — tudtommal — még egy sem létezik nálunk; pedig mindig igen kivánatos, hogy legyen minél számosabb oly közeg a törvényhozáson kivül, mely egy bizonyos közérdekü czélt tüz ki észleletei tárgyául. Tapasztalásból tudjuk, hogy hasonnemü egyletek mindig üdvösen folytak be a törvényhozás czélszerübb irányára és menetének gyorsitására.

Kétségen kivül hasznos szolgálatot tehetnének hazánkban a madárvédegyletek, melyeknek megalakitásához hozza kellene járulni legegyszerűbb mezőgazdától fel a legdúsabb erdőbirtokosig minden termelőnek. De ez nem nélkülözhetetlen feltétele a madárvédegyletek üdvös működésének; kevés erő is aránylag sokat végezhet. A kezdeményezés nehézségében rejlik legtöbbször a főakadály, melynek legyőzését kitől várhatnók inkább, mint hazánk értelmiségétől!

A madárvédegyletek megalakitásának csak egy újabb szükségérzetét igyekeztem e toldalékban föltüntetni, ki t. olvasóim közül annak nagy horderejére nézve bővebb fölvilágositást kivánna szerezni, azt bátor vagyok egyszerűen e lapok VI-ik és VII-ik füzeteire utalni. M. B.

Értesitvény a debreczeni országos gazdászati felsőbb tanintézet felöl.

Az intézet czélja. A debreczeni országos gazdászati felsőbb tanintézetnek czélja a gazdasági pályára készülő ifjakat, mint leendő birtoktulajdonosokat, bérlőket vagy gazdatiszteket, jövő hivatásukra kórszerü tudományos szakképzéssel a gazdaság minden ágában alaposan előkésziteni, s e mellett az erdészet főbb elveivel is megismertetni.

Főfelügyelet és igazgatás. A debreczeni országos gazdászati felsőbb tanintézet a vele kapcsolatban álló földmives iskolával a magyar királyi földmivelés- ipar- s kereskedelemügyi minisztérumnak főfelügyelete alatt áll. Az intézetetet közvetlenül igazgatja és vezeti az igazgató, kinek elnöklete alatt tanácskozik és határoz a tanári testület a tanulók fölvétele s a bizonyitványok kiállitása felett, továbbá a tanitást illető minden ügyben, valamint a jelentékenyebb fegyelmi esetekben is.

Tantárgyak és a tanitás segédeszközei. A debreczeni országos gazdászati felsőbb tanintézetnél a következő tantárgyak adatnak elő, u. m.

A) Alaptudományok.

Mennyiségtan és gazd. kiszámitások.
Természettan és általános géptan.
Éghajlattan.
Általános és földmivelési vegytan.
Gazdasági állattan.
Állatboncz- és élettan.
Növénytan, növényboncz-és élettan.
Ásványtan és földisme.
Nemzetgazdászat alapvonalai.

B) Szaktudományok.

Talajisme és általános növénytermelés.
Különleges növénytermelés és rétmivelés.
Általános gazd. állattenyésztés.
Szarvasmarhatenyésztés.

Juhtenyésztés és gyapjuisme.
Ló-és sertéstenyésztés.
Gazdasági gép- és eszköztan.
Gazdasági berendezés-és kezeléstan.
Gazdasági számvitel- és becsléstan.
Kertészet és szőlőmüvelés.

C) Segédtudományok.

Állatgyógyászat alapvonalai.
Erdészettan alapvonalai.
Gazdasági iparüzlettan.
Gazdasági épitészettan.
Gyakorlati mértan.

A tanitásnak segédeszközeit képezik: a mér- és természettani készülékek, a vegytani műhely; állattani, állattenyésztési és gyógyászati, továbbá növény,- ásvány,- eszköz és gépgyüjemények; az intézeti könyvtár és a jól fölszerelt olvasóterem.

Gyakorlati utmutatásra szolgálnak: az intézetnek hatszáz catastralis holdnyi területen berendezett gazdasága, és alakulás alatt álló kisérleti, — konyha, — gyümölcs- és szőlő kertjei, ugy nem különben az egyes tanfolyamok alatt, valamint Debreczennek, ugy a közel vidéknek igen számos gyártelepeire és ókszerüen kezelt gazdaságaiba eszközlendő kirándulások.

A tanfolyam két évre terjed; a tanév oktober 1-én veszi kezdetét.

Fölvételi föltételek. A ki az intézetbe fölvétetni óhajt, köteies kimutatni.

1-ör. a) jó sikkerrel végzett nyolcz gymnásiumi, vagy hat reál iskolai osztályt; ide sorolható minden felsőbb tanodán végzett tanfolyam.

b) jó erkölcsi magaviseletét,

c) hogy életkorának 17 évét betöltötte,

d) hiteles bizonyitványt legalább egy a gazdasági gyakorlatban töltött évről.

2-or Mindazok, kik a megelőzőleg elősorolt föltételek egyikének vagy másikának teljesen meg nem felelhetetnek, forduljanak bővebben felvilágositó utasitásért az igazgatósághóz. Kijelentvén azonban irányt-adólag már jelenleg, hogy a kik az elsőbbeni pont a) betüje alatt megkivánt tudományos előképzettséget kimutatni nem képesek, a mennyiségtan, természettan, természetrajz s a vegytan alapvonalaiból fölvételi vizsgára felmenthetlenül kötelezvék, de a mely ismét csak azon esetben engedélyezhető, ha az érdeklett a hatodik gymnásiumi, vagy a negyedik reál iskolát megfelelő sikerrel bevégezte.

3-or. A fölvételre jelentkezettek tartoznak szülőiknek vagy gyámjaiknak azon irásbeli nyilatkozatát is bemutatni, mely szerint nekiek az intézet látogatása megengedtetett.

4-er. Oly nagykorú és önnálló férfiaknak, kik a gazdasági téren több évi gyakorlati foglalkozást kimutatni képesek, az elővizsgálat a tanári testület által elengedtethetik.

A beiratás és az elővizsgálatok határideje. A fölvételi beirások október 1-ső napjaiban történnek; fél év közben fölvétel nem történik. Az elővizsgálat letételére kötelezettek tartoznak már szeptember 25-ig irásban jelentkezni, október 1-én ókvetlenül személyesen megjelenni.

Tan- és ösztöndijak. A debreczeni országos gazdasági felsőbb tanintézetnek mindenik hallgatója harmincz forint tandijt fizet a debreczeni benszülötteknek kivételével, a kik is ingyen óktatásban részesülnek. A nevezett összegből tizenöt forint a beiratásnál azonnal, tizenöt pedig legkésőbb az első félévi vizsga előtt fizetendő le. A szegényebb sorsú tanulók jó előmenetel, példás szorgalom és magaviselet következtében az emlitett tandij kétharmadától a tanári kar ajánlatára fölmentethetnek. Az orsz. gazd. pénzalapból jelenleg évenként négy ösztöndij van két — kétszáz forintjával megállapitva.

Szállás és élelmezés. Az intézetbeli hallgatók szállás és élelmi ellátásról önmaguk gondoskodnak. A távolabb vidékről jövőknek

megkeresésükre, az e részbeni előleges teendőkről, a legszivesebb készséggel gondoskodand közbenjárólag alólirott igazgatóság.

Fegyelmi rendszabályok. Ezek minden egyes hallgatónak felvétele alkalmával kézbesitendők leendenek. Legpontosabb megtartásuk felett szigoruan őrködend az igazgatóság.

Vizsgák és bizonyitványok. Minden fél év végén vizsgálatok tartatnak, melyek sikeréről az intézet hallgatója félévenként bizonyitványt nyer.

Az egész tanfolyam sikeres bevégzése után végbizonyitvány adatik ki az összes tanintézetnél hallgatott tanulmányokról.

Az elővizsgán a mennyiségtanból kivántatik a négy algebrai alapmivelet, hatványozás, gyökvonás, mértan elemeinek ismerete.

Az ásványtan ismerete oly terjedelemben, mint az Mihálka ásványtanában tárgyaltatik.

A természettan elemei, különösen az osztályozások.

A vegytanból. az elemek ismerete, a vegyi hatások (égvény és savany ismerete, végre a savak és sók elmélete.

Az intézet hallgatói hadkötelezetségöknek — mint önkénytesek — a helyben állomásozó gyalog vagy lovas ezredben tehetnek eleget, az intézetben töltött idő alatt szolgálván azt le.

A felső tanintézet kapcsolatában levő földmives iskolában a 3 évre terjedő tanfolyam, melyben kis gazdaság vezetésére képes, a haszon kertészet minden ágában otthonos egyének és majoros gazdák képeztetnek; egy uj tanévre október 1-én történnek a felvételek.

Bejelentési határidő: september 1-ig megjelenni tartozik a tanoncz október 3-áig.

A felvett tanoncz az iskolában élelmeztetik, lakik, mosást és fűtést kap.

Fizet ellátásáért az I. évben 120 ft., II. tanévben 80 ft., III. tanévben 60 ft.

Ezen ellátási vagy tápdíj (az első évesnél 60 ft.) fele a bejelentéskor fizetendő az intézeti pénztárba.

Ágynemüről, törölközőrül a tanoncz maga gondoskodik.

Debreczen, 1869. julius 1-én.

Közzétételét ezen hirdetménynek tisztelettel kéri

Tormay Béla,
h. igazgató.

Kitünő erdészek arczképcsarnoka.

Schwarzer Guidó az eulenburgi erdészeti tanintézet jeles tanára számos szaktársak felszólitása folytán elhatározá magát, hogy az erdészet coriphäusainak fényképezett arczképcsarnokát kiadja.

Ezen valóban szerencsés gondolat az erdészeti körökben a legnagyobb érdekkel fogadtatott, s megvagyunk győzödve hogy t. szaktársainknak is kedves szolgálatot teszünk, midőn ezen már életbe lépett vállalatra figyelmeztetjük.

Schwarzer ur előlegesen 50 arczképnek kiadására határozá el magát, az előfizetési ár 10 ftot tesz s igy egy darab csak 20 krba kerül.

Az arczkép csarnokba felvétetnek Europa legkitünőbb erdészei, hazánkból például Divald, Greiner, Hubeny.

Ezen 14 kép jelent meg, kik közt van: Pfeil, Burkhardt, Manteuffel, Buttlar, Berg, Feistmantel, Seebach sat.

A kik ezen arczképcsarnok birtokába jutni kivánnak szivesked jenek egyenesen Schwarzer Guidó tanár urhoz (Eulenburg nächst Sternberg in Mähren) fordulni. Egyébaránt megrendeléseket e lapok szerkesztősége is szivesen elfogad.

Magyar erdei termény bank.

(Ungarische Forst-Produkten-Bank).

E czím alatt Pesten részvénytársaság alakult, melynek elnöke B. Lipthay Béla; elnöki helyettesek: Beöthy Ákos és Neuschloss Károly; választmányi tagok: Aczél Péter, Adler Henrik, Benitzky Ferencz, Deutsch Gusztáv, Fischer Ignácz, Forgách József gr., Haller Sándor gr., Horváth László, Latinovics György, Lord Samu, Lőwy Dávid, Ottlik Géza, Popper Lipót, Preisz József és Dr. Schmidt Titus.

A társaság czélja az erdei ipart emelni és előmozditani, és az által bármi néven nevezendő erdeiterményeknek lehetőleg kedvező értékesitését elérni. Ezen czélhoz képest foglalkozni fog a társulat fatermeléssel, faiparral, favásárlással és eladással.

A társulat székhelye Pest; de jogában áll a magyar korona összes országaiban bárhol fióktelepeket felállitani.

Az alaptőke 5000 db. 200 ftos részvény kibocsátása által egy millió forintba állapittatik meg, mely alaptőke azonban a közgyülés határozata folytán újabb 20.000 db. 200 ftos részvény tetszés szerénti részletekben való kibocsátása által öt millió ftra emeltethetik.

A társaság ügyeit ellátják a) a közgyülés, b) a társaság elnöke, c) a választmány és d) a számvizsgáló bizottmány.

Közgyülés tartatik minden év február hónapjában Pesten.

Miután az erdeiterményekkel való üzlet, (az erdőmivelés, erdeiipar és erdeiterményekkel való kereskedés) nagy tőkét igényel, s csak nagyban nyereséget, tán egy üzletnél sem oly kivánatos az apró tőkék egyesitése, mint ennél. Nagy erdőterületek bérbe — és megvétele, nagyszerű fa átdolgozó gépek, gyárok, szállitási épitkezések, a világpiacz felkeresése és szemmeltartása . . . mindezeket csak nagy tőkével lehet létesitni. Hogy a társulat üzletének lelkiismeretes és szakértő kezelése mellett a faipar és fakereskedés annak felvirágzását biztositni képes, az kétségen kivül áll.

Azért igen kivánatos volna, hogy mennél több tekintélyes honpol-

gár, az ország minden részében, venne részt ezen társulatban, hogy annak hitele mennél biztosabb alapot nyerjen.

A hazai erdőbirtokosoknak kettős érdekük van ezen részvénytársulatban részt venni, először osztoznának a részvények után várható nyereményben; másodszor a társulat felvirágoztatása által közvetve emelnék saját erdejük jövedelmét. Ugyanis mennél nagyobb tőkét fordithat a társulat czéljai valósitására, annál inkább kiterjesztheti működése szálait az ország minden részeire; annál inkább kiterjesztheti az olcsó szállitási eszközök áldását a távol eső, s eddig jövedelmet nem hozott erdőkre; annál nagyobb mérvben, s igy olcsóbban üzheti a fanemüek gyártását, s ez által a nyers anyagért többet adhat az erdőbirtokosnak, s azok nagyszerű fogyasztása, s külföldi piaczokra vitele által az erdeiterméyek árát, s igy az erdők jövedelmét fokozandja!

Légtüneti észleletek Selmeczen 1869.

	Ápril		*Május*		*Június*	
	Hányadikán		Hányadikán		Hányadikán	
Hőmérsék (Réaum):						
átlag	—	9,07	—	12,89	—	12,21
legnagyobb .	13. d.	16,00	29. d.	23,4	14. d.	20,3
legkisebb . .	1. és 29. e.	3,0	1. r.	0,4	1. és 2. e.	7,0
Légnyomás (p. von.):						
átlag	—	313,70	—	313,07	—	313,84
legnagyobb .	12. e.	316,86	28. d.	315,31	7. r.	317,06
legkisebb . .	18. e.	307,09	4. e.	309,71	15. d. és e.	311,01
Páranyomás (p. v.):						
átlag	—	2,74	—	3,99	—	3,41
legnagyobb .	18. d.	3,87	26. d. 30. e.	5,73	30. e.	4,92
legkisebb . .	29. e.	1,18	1. d.	1,13	2. e.	2,28
Nedvesség (százalékokban): átlag . . .	—	63,4	—	64,2	—	60,5
legnagyobb .	5. r.	92,6	16. e.	99,8	19. e.	90,0
legkisebb . .	13. e.	24,8	3. d.	28,3	4. d.	34,4
Felhőzet (derü = 0, boru = 10) átlag .	—	4,5	—	5,4	—	5,3

	Január		Február		Márczius	
	Hánya-dikán		Hánya-dikán		Hánya-dikán	
legnagyobb .	3. 4. 22.	10,0	23. 24. 25.	10,0	10.19.20.22	10,0
legkisebb . .	15. 25. 30	0,7	3,0	00	13	0,0
Szélirány (százalékokban), ÉK.	—	1,64	—	—	—	—
DK.	—	6,56	—	8,86	—	7,78
D.	—	—	—	2,53	—	1,11
DNy.	—	45,92	—	51,90	—	30,00
NyDNy.	—	—	—	6,33	—	3,33
Ny.	—	16,40	—	8,86	—	16,67
NyÉNy.	—	—	—	2,55	—	11,1
ÉNy.	—	29,52	—	18,99	—	40,00
Szélerő: (szélcsend = 0, orkán = 10) átlag	—	1,5	—	2,0	—	2,8
Csapadék összesen (p. vonal): . . .	—	18,91	—	36,97	—	23,65
mely áprilban 7-szeri, májusban 9-szeri és juniusban 5-szöri esőből származott.						

Tudósitás magyar országos kiállitás ügyében.

Az 1870 évi őszre vagy 1871 tavaszra tervezett magyar kiállitásra beérkezett nagy számu jelentkezések világosan tanuskodnak azon részvétről, melyre a kiállitás eszméje talál.

Több oldalról nyilvánitott óhajtás folytán a julius végén lejáró jelentkezési határidő augusztus 31-éig hosszabbitatik meg.

Az alolirt bizottság a hazai iparosok mezőgazdák és müvészek hazafias buzgalmától elvárja, hogy emez anyagi érdekeink terjesztésére nézve felette fontos ügyet lehetőleg élénk részvétük által elő fogják mozditani. —

Pest 1869. évi augusztus 1-én.

Az ideiglenes kiállitási bizottság.

Különféléк.

E lapok szerkesztője az augusztus-szeptemberi szünidők alatt hivatalos utazáson lévén, kéntelen volt ezen kettős füzettel a septemberi füzetet is előlegezni, a miért is t. előfizetőink szives elnézését kérjük. A X.ik füzet a rendesnél nagyobb terjedelemmel október közepén fog megjelenni.

Az orsz. erdészeti egyesület folyó évi közgyülését szeptember hó 26-tól oktober 1-ig Kassa városában és vidékén fogja megtartani. A gyülésen tárgyalandó erdőgazdasági kérdéseket, melyek közé a vadászati törvényjavaslat felett felmerült ujabb nézetek megvitatása szintén felvétetett, nem különben a napirendet is annak idején közölni fogjuk. Addig is megjegyezzük, hogy a hazai közlekedési vállalatok az egyesület azon tagjait, kik a közgyülésen résztvenni kivánnak, mint eddig, ugy most is mérsékelt dijak mellett fogják szállitani.

Richard abbé a források felkeresésénél a következőkép jár el: száraz időben és száraz talajon egy lábnyi mély lyukat ás, és abba egy mázatlan cserép fazekot állit, mely a következő anyagokat tartalmaza: 5 lat oltatlan meszet, 5 lat vasgáliczot, 5 lat fehér tömjént, mindezt finom porrá törve, s az egészet 1 lat rövid juhgyapjuval befödve ugy hogy a fazék tele legyen; megméri azután a telt fazék súlyát, azt az ásott lyukba helyezi és földdel befödi. Miután a fazék 24 óráig eső nélkül a földalatt volt, kiemeli, azt a földet a fazék tetejéről és oldalairól gyorsan letisztitja és súlyát megméri. Ha súlykevesbedés mutatkozik akkor azon helyen viz nincsen; ellenben ha a fazék súlya tartalmával együtt 2, 4, 6 8, 10 lattal gyarapodott akkor azon helyen a viz 72, 48, 36, 24, 12 láb mélyen fekszik a föld szine alatt.

Ágcser. Figyelmeztettük már egy alkalommal t. olvasóinkat, hogy Dr. Hartig hires erdészeti növénytudos vegyelemzés utján azon nagy horderejü felfedezést tette, hogy a cserkéreg helyett cserzőanyagul a tölgyek ¼ hüvelyknél vékonyabb ágait is fel lehet használni. Az általa eszközölt vegybontások eredménye a következő volt:

Ágcser tartalmazott	15½%	cseranyagot
Magyarországi cserkéreg	15½ „	„

Csehországi cserkéreg	$11\frac{2}{10}$%	cseranyagot
Szilériai „	$13\frac{2}{10}$ „	„
Hannoverai „	$14\frac{2}{10}$ „	„

Az ágcser e szerint annyi cseranyagot tartalmaz, mint a legjobb cserkéreg; annak vevője tehát mindenesetre elég akadna, ha képesek lennénk azt olcsón eléállitani és legalább oly áron adni, mint a jó minőségü cserkérget. Azonban még eziránt maga Dr. Hartig sem tud bizonyost mondani, ő is csak nem rég látott hozzá ez irányban nagyobb kisérletet tenni. Ezen czélból 60 mázsa ¼ hüvelyken alóli vastag zöld ágat szedetett, azt egy erős szecskavágón apróra vágatta s azután a csermalomban megőröltette. Az eredmény $37\frac{3}{4}$ mázsa ágcser lett, mely mázsánként, beszámitva a szedést-vágás-tőrlést-szállitást, a mi pénzünk szerént 2 ftba került; Hartig azonban azt reméli hogy nagyban ennél sokkal olcsóbban lehetend előállitani. Az igy előkészitett ágcser átadatott a timároknak további összehasonlitó gyakorlati kisérletek tétele végett, melyeknek eredményeit annak idején mi sem fogjuk elmutasztani t. olvasóink tudomására hozni.

A „mancinello-fa.“ Mióta Mayerbeer dalmüve: az „áfrikai nő“ Európa szinpadjait bejárta, a mancinello-fa általános érdekeltség tárgya lett. Ezen terjedelmes és hatalmas koronával biró szép fa mindenrészében maró, mérges tejnedvet rartalmaz, mely a sértetlen bőrön fájdalmas gyuladást és keléseket idéz elő, ha pedig a vérbe jut, halált okoz; ezen tulajdonságánál fogva az indiánusak e tejnedvet nyilaik mérgezésére használják. Mese azonban az, hogy már a fának kipárolgása is mérges s hogy az alatta tartózkodók halálukat lelik ott.

Belgiumban a vasuti töltések oldalait gyümölcsfákkal, körte és almafákkal ültetik be, a mint ez Brüssel és Löven közt már évek előtt megtörtént. A tapasztalás azt bizonyitotta, hogy a gyümőlcsfasorok nem csak czélszerű védfalat képeznek a hófuvások ellen, hanem hogy ezenkivül tetemes jövedelmet hajtanak, még pedig minden meter után egy frankot s igy 1 osztr. mértföldnyi hosszu vasuttöltés gyümölcsfái évenként 3035 o. é. ftot jövedelmeznek. A vasuti őrök a jövedelemből részletet kapván, igen szorgalmasan ápolják a fákat s különösen a lopások ellen igen lelkiösméretesen és erélyesen védik a termést.

Szerkeszti és kiadja: **Wagner Károly.**
Főmunkatárs: **Divald Adolf.**

Selmecz, 1869. Nyomatott Mihalik István-nál.